משנה · ראשונים · ר״ש משאנץ

ר"ש משאנץ על משנה מקואות

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ר"ש משאנץ על משנה מקואות

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רש-משאנץ-על-משנה-מקואות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ג 6
משנה ד 6
משנה ה 6
משנה ו 7
משנה ז 8
משנה ח 8
פרק ב 8
משנה א 8
משנה ב 8
משנה ג 11
משנה ד 13
משנה ה 13
משנה ו 13
משנה ז 14
משנה ח 15
משנה ט 15
משנה י 16
פרק ג 16
משנה א 16
משנה ב 17
משנה ג 17
משנה ד 18
פרק ד 19
משנה א 19
משנה ב 20
משנה ג 20
משנה ד 21
משנה ה 22
פרק ה 23
משנה א 23
משנה ב 23
משנה ג 25
משנה ד 25
משנה ה 25
משנה ו 26
פרק ו 27
משנה א 27
משנה ב 27
משנה ג 27
משנה ד 28
משנה ה 28
משנה ו 29
משנה ז 30
משנה ח 30
משנה ט 31
משנה י 31
משנה יא 32
פרק ז 33
משנה א 33
משנה ב 33
משנה ג 34
משנה ד 34
משנה ה 35
משנה ו 36
משנה ז 36
פרק ח 37
משנה א 37
משנה ב 38
משנה ג 39
משנה ד 39

משנה ה 39
פרק ט 40
משנה א 40
משנה ב 41
משנה ג 41
משנה ד 41
משנה ה 43
משנה ו 43
משנה ז 43
פרק י 44
משנה א 44
משנה ב 45
משנה ג 45
משנה ד 46
משנה ה 47
משנה ו 47
משנה ז 48
משנה ח 49

פרק א

משנה א

מי גבים. מלשון (ישעיה לג) כמשק גבים. ולחשוף מים מגבא (שם ל) רקקין שיש בהן מים:

שתה טמא ושתה טהור טמא. לפי שנפלה טיפה מפיו לתוך הגבא ושמא שתאה הטהור ונטמא דהשותה משקין טמאין פוסל את התרומה כדאיתא בפ"ק דשבת (דף יג.) גבי שמנה עשר דבר ואע"ג דרביעית בעינן כדתנן במעילה (דף יז:) כל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה ברביעית כשבאתה הטיפה טמאה בפיו טימאה כל משקה פיו ואותה טיפה לא סלקא לה השקה בגבא דמיירי בשאין בו ארבעים סאה כדקתני סיפא ועל ידי נגיעת הטמא אין מי הגבא מיטמאין עד שיתלשו כדקתני בתוספתא:

מילא בכלי טהור טמא. משום דחיישינן לאותה טיפה כדפרישית ונטמאו כל המים שבכלי והכלי עצמו נטמא שזהו משמונה עשר דבר האוכלין והכלים שנטמאו במשקין:

ואם לא הדיח טהור. בתוספתא מפרש טעמא ור"ש פליג בסיפא דבין הדיח בין לא הדיח טמא ואכולהו קאי והנך תלת בבי חד טעמא לכולהו:

תניא בתוספתא [רפ"א] א"ר נחמיה מפני מה אמרו אם לא הדיח טהור מפני שאין המים שבגבא עלולין לקבל טומאה עד שיתלשו הגביהן רבו הטהורין על הטמאין ומפני מה אמרו אם הדיח טמא הוכשרו המים שבידו ונטמאו וטמאו את הככר ר"ש אומר בין שהדיח בין שלא הדיח טמא שאני אומר שטיפת המים טמאים נוגעת בככר. גבא שנפל לתוכו יין דבש וחלב הולכין אחר הרוב נפל לתוכו שמן אע"פ שהקפהו הרי זה טמא לפי שאי אפשר לצאת ע"י צחצוחי שמן יין של תרומה שנפל ע"ג פירות ידיחם והם מותרין וכן שמן של תרומה שנפל על גבי פירות ידיחם והם מותרין נפל על גבי יין וקפה אותו יין מותר נפל על גבי הציר יקפנו כדי שיבטל טעם שמן שבו: פירוש הגביהו הככר כלומר כשהגביהו נמי הככר לא הוחשבו מים שבו להקל טומאה מן הטיפה ונתבטלה הטיפה ברוב הטהורין אבל כשהדיח הוחשבו והוכשרו מים שבידו לקבל טומאה מן הטיפה ולא נתבטלה בהן אלא אדרבה נטמאו וטמאו את הככר ור"ש סבר דאפילו לא הדיח טמא משום דשמא לבסוף כשנפלו כל המים נשתיירה הטיפה ע"ג הככר וטמאתו. גבא. לשון יחיד גבים לשון רבים: הולכין אחר הרוב. דאם רוב מים תורת מי גבא עליהם ואם רוב משקין טמאין. אע"פ שהקפהו. שקפה השמן והסירו מעל גבי המים. ידיחם. הפירות. והן מותרים. לזרים. נפל ע"ג יין. אותו שמן של תרומה. וקפה השמן מעליו אותו יין מותר לזרים ולא חיישינן לצחצוחי שמן:

משנה ג

ר"ש אכולהו קאי וטעמא דהנך תרי בבי כטעמא דקמייתא כדפרישית:

משנה ד

ושתה טהור טהור. כדאמרי' שאין עלולין לקבל טומאה עד שיתלשו:

אחד מי גבים מי בורות מי שיחין. כלומר כל הנך מים דחשיב הכא שוין לכל הדינים דתנינן הכא עד מעלה השניה:

מי תמציות שפסקו. בתוס' (פ"א) מפרש אלו הן מי תמציות שלא פסקו כל זמן שהגשמים יורדים וההרים בוצצים כלומר כל זמן שיתמצו המים ומבצבצין ומבעבעין:

הקרובים לעיר ולדרך טמאים. דחיישי' שמא שתה טמא או מילא בכלי טמא:

תניא בתוספתא [שם] חזקת הטיט וגממיות שבפתחי חנויות שברשות הרבים בשעת הגשמים הכל טהור פסק גשמים הרי הן כמי שפיכות שבשווקים הולכין אחר הרוב. מי שפיכות ומי גשמים שנתערבו בין בכלים בין בקרקע טמאים ר' יהודה ור"ש אומרים בכלים טמאים בקרקע טהורין פסקו הגשמי' הקרובים לעיר ולדרך טמאין והרחוקים טהורין עד שילכו רוב בני אדם במה דברים אמורים בגבא שאפשר לו לשתות ולא יהו מקום פרסות רגליו נכרות אבל גבא שאי אפשר לו לשתות עד שיהו מקום פרסות רגליו נכרות ומצא שם פרסות רגלי אדם פרסות רגלי בהמה גסה טמא מקום פרסות רגלי בהמה דקה טהור גבא שאין בו מ' סאה ונפלו לתוכו פחות משלשת לוגין מים שאובין כשרין לחולין לחלה ולתרומה וליטול הימנו לידים וכשרין להקוות עליהם. פי' חזקת הטיט כמו חקיקות הטיט והוא בור שיח ומערה דתנן במי שפיכות שבשווקים: הולכין אחר הרוב דתנן במסכת מכשירין פ"ב (מ"ג) מי שפיכות שירדו עליהן מי גשמים אם רוב מן הטמא טמא ואם רוב מן הטהור טהור כלומר וכי היכי דהתם אזלינן בתר רובא הכא נמי הכא בגבא: שאפשר לו לשתות בלא הכרת פרסה יש לנו לטמאו' אע"פ שאין פרס' ניכרת בו אבל גבא שא"א לשתות אא"כ פרס' ניכרת טהור דאם אית' דשתה הית' ניכרת בו מקום פרסת אדם או מקום פרסת בהמה גסה: פחות משלשת לוגין מים לאו כלום הוא וכמאן דליתנהו דמו:

להקוות. להמשיך למים עד שישלימו מ' סאה וכשרים לטבילה:

משנה ה

מאימתי טהרתן. של רחוקים וקרובים משירבו וישטופו בתוספתא מפ' כיצד:

תניא בתוספתא (פ"א) גבי שאין בו מ' סאה ונפל לתוכו פחות משלשה לוגין מים טמאין פסולין לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים וכשרין להקוות עליהן ירדו גשמים רבו ושטפו

כדברי בית שמאי ובית הלל אומרים רבו אע"פ שלא שטפו וכדברי ר"ש שטפו אף על פי שלא רבו כשרין לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים וכשרים להקוות עליהן וכיצד רבו אע"פ שלא שטפו כדברי בית הלל מקוה שהוא מחזיק ארבעים סאה ובתוכו תשע עשרה סאה ונפל לתוכו פחות מג' לוגין מים שאובין טמאין כיון שנפל לתוכו כ"א סאה של מימי גשמים טהורין מפני שרבו וכיצד שטפו אע"פ שלא רבו כדברי רבי שמעון מקוה שהוא מחזיק כ' סאה ובתוכו תשע עשרה סאה ונפלו לתוכו פחות מג' לוגין מים שאובין טמאין כיון שנפל לתוכו סאה אחת של מימי גשמים טהורים מפני ששטפו וכמה שטפו כל שהן נפלו לתוכו שלשת לוגין מים שאובין טמאין פסולין לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים ופסולין להקוות עליהן ירדו גשמים רבו ושטפו כדברי ב"ש וכדברי ב"ה רבו אע"פ שלא שטפו וכדברי ר' שמעון שטפו אע"פ שלא רבו כשרין לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים ופסולין להקוות עליהן עד שיצא ממנו מלואו ועוד ואיזהו מלואו ועוד מקוה שהוא מחזיק עשרים סאה ובתוכו תשע עשרה סאה ונפלו לתוכו שלשת לוגין מים שאובין טמאין וירדו מי גשמי' ונתמלאו לעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד דבר מועט למעט שלשה לוגין. מקוה שיש בו מ' סאה חסר קורטוב ונפלו לתוכו שלשת לוגין מים שאובין טמאין פסולין לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים ופסולין להקוות עליהן פחות משלשת לוגין אפילו כולן טמאין כיון שנפל לתוכו קורטוב אחד של מימי גשמים טהורין וכשם שטהורין לטבילה כך טהורין לכל דבר. פי' מלואו י"ט סאה שבו ועוד מעט יותר. כדי שלא ישארו בו שלשת לוגין:

משנה ו

מי תמציות שלא פסקו. למעלה פירשתי:

ושתה טהור טהור. דמים טמאים שנפלו שם נטהרו וזו היא המעלה דהני דלעיל לא עלתה טבילה למים הטמאין ואילו הכא עלתה אבל אין כשרין לטבילת אדם וכלים וידים:

תניא בתוספתא (שם) למעלה מהן מי תמציות שלא פסקו שמטבילין בהן את המים ולא מטבילין בהן אדם וידים וכלים זה הכלל כל מקוה שאדם טובל בו ידים וכלים טובלין בו אין אדם טובל בו אין ידים וכלים טובלין בו ואלו הן מי תמציות כל זמן שהגשמים יורדין וההרים בוצצין פסקו גשמים וההרים בוצצין הרי הן כמי תמציות פסקו מלהיות בוצצין הרי הן כמי גבאין החופר בצד הים בצד הנהר במקום הבצין הרי הן כמי תמציות החופר בצד מעיין כל זמן שהן באין מחמת המעיין אע"פ שפוסקין וחוזרין ומושכין הרי הן כמעיין פסקו מלהיות מושכין הרי הן כמי תמציות. פי' כמי תמציות. שלא פסקו.

הרי הן כמעיין דמטהר בכל שהוא אע"פ שאין בו מ' סאה פסקו מלהיות מושכין אית דגרסי הרי הן כמי גבאים:

משנה ז

טובלין. בו אדם:

ומטבילין בו. כלים:

שוה למקום לטהר באשבורן. לא בזוחלין:

להטביל בו בכל שהוא. ולא בעי מ' סאה כמקוה דאע"ג דבטלו רביעות דמקוה כדאמרינן בפ' ג' מינים (נזיר דף לח.) מכל מקום כל שהוא דמעיין לא בטלו והכי נמי תניא בת"כ בסוף פרשת ויהי ביום השמיני מעיין מטהר בכל שהוא ומקוה במ' סאה ואסמכתא בעלמא היא התם דמדאורייתא סגי במקוה ברביעי' אלא משום דתקון רבנן מ' סא' נקטיה ואפ"ה קתני מעיין בכל שהוא:

תניא בתוספתא (שם) מעיין שמימיו מועטין וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואינו מטהר בזוחלין אלא עד מקום שהוא יכול להלך מתחלתו: פי' ריבה עליו והרחיבו שעשה בריכה לפניו ונתמלאת מים זוחלין במקומות שלא היו זוחלין מתחלה אין אותן מקומות כשרין אלא באשבורן אבל מ' סאה ודאי לא בעו כדאמרן במקום שהיה מהלך מתחלה מטהר אפי' בזוחלין:

משנה ח

מים מוכין. במס' פרה פ"ח (מ"ט) תנן אלו הן המוכין המלוחין והפושרין:

זבין ומצורעין ומי חטאת כולהו כתיב בהו מים חיים:

פרק ב

משנה א

ספיקו טמא. דאוקי גברא בחזקת טומאה:

משנה ב

בטומאה חמורה. שנטמא באב הטומאה דמטמאתו מן התורה:

טומאה קלה. דרבנן דטומאה זו מדברי סופרים לטמא אדם כגון אכל חצי פרס מדברים טמאים או שתה רביעית משקין טמאין והבא ראשו ורובו כולן משמנה עשר דבר הן כולן בפרק קמא דשבת (דף יג:):

ואפי' טבל. כלומר יש לומר בו ספק טבל בארבעים סאה שהיה מקוה לפנינו ונמצא חסר ואין אנו יודעים אם בשעת טבילה היה שלם ואחר כך חסר אם לאו:

ספיקו טהור. הך סתם משנה רבי מאיר היא דמיקל בטומאה דרבנן ובפרק בכל מערבין (עירובין דף לה.) פריך מהכא דר' מאיר אדרבי מאיר:

רבי יוסי מטמא. ואפילו בטומאה דרבנן מחמיר משום דגברא בחזקת טומאה:

תניא בתוספתא (פ"א) מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו בין שמקוה זה ברשות היחיד בין שמקוה זה ברשות הרבים טמאות למפרע ר' שמעון אומר ברשות היחיד תולין ברשות הרבים טהור אמר רבי שמעון מעשה במגורה של דיסקוס ביבנה שנמדדה ונמצאת חסירה והיה רבי טרפון מטהר ורבי עקיבא מטמא אמר רבי טרפון הואיל ומקוה זה בחזקת טהרה הוא עומד לעולם הוא בטהרתו עד שיודע שנטמא אמר רבי עקיבא הואיל וטמא זה בחזקת טומאה עומד לעולם הוא בטומאתו עד שיודע לך שטהר אמר רבי טרפון למה זה דומה למי שהיה עומד ע"ג המזבח ומקריב ונודע שהוא בן גרושה ובן חלוצה שעבודתו כשרה אמר ר' עקיבא למה זה דומה למי שהיה עומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בעל מום שעבודתו פסולה אמר ליה רבי טרפון אתה מקישו לבעל מום ואני מקישו לבן גרושה ובן חלוצה נראה למי דומה אם דומה לבעל מום נלמדנו מבעל מום ואם דומה לבן גרושה וחלוצה נלמדנו מבן גרושה ובן חלוצה א"ר עקיבא מקוה פסולו בעצמו ובעל מום פסולו בעצמו ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שנפסלו מאחרים מקוה פסולו ביחיד ובעל מום פסולו ביחיד ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו בבית דין נמנו עליו וטמאוהו אמר לו רבי טרפון עקיבא הפורש ממך כפורש מחייו: פי' בעל מום פסולו ביחיד. בקדושין בפ' האומר (דף סז:) דייקינן האי בע"מ פסולו ביחיד היכי דמי:

עוד תניא בתוספתא (פ"ב) שני מקוואות באחד יש בו מ' סאה ובאחד אין בו טבל באחת מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות תלויות בשני ועשה טהרות טהורות בראשון ולא עשה בשני ועשה טהורות בראשון ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות ראשונות תלויות ושניות טהורות במה דברים אמורים בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה אלו ואלו טהורות טבל באחד מהן מטומאה קלה ועשה טהרות טהורות ניטמא באמצע טומאה קלה וטבל בשני ועשה טהרות אלו ואלו מונחות הרי אלו מוכיחות נאכלו ראשונות נטמאו או שאבדו עד שלא נעשו שניות שניות טהורות משנעשו שניות תלויות טבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות תלויות נטמא באמצע טומאה קלה וטבל בשני ועשה טהרות ונגעו אלו באלו ראשונות תלויות ושניות ישרפו טבל באחד מהן מטומאה קלה ועשה טהרות טהורות נטמא באמצע טומאה חמורה וטבל ועשה טהרות תלויות ואם נגעו אלו באלו שניות תלויות וראשונות ישרפו. שני מקוואות של ארבעים

ארבעים סאה אחד שאוב ואחד כשר וטבל בא' מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות תלויו' בשני ועשה טהרות טהורות בראשון ולא עשה בשני ועשה טהורות בראשון ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות ראשונות תלויות ושניות טהורות בד"א בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה אלו ואלו תלויות חזרו שנים טבלו בשניהם אחד טמא טומאה חמורה ואחד טמא טומאה קלה הטבול מטומאה חמורה טמא מטומא' קלה טהור אחד הטובל מטומאה חמורה ואחד המיקר הטובל מטומאה חמורה טמא והמיקר טהור אחד הטמא טומאה קלה ואחד המיקר שניהן תלויין למה זה דומה לשני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלכו שנים בשניהם ועשו טהרות באחד יש בו דעת לישאל ובא' אין בו דעת לישאל ברשות היחיד שניהן תלויין ברשות הרבים את שיש בו דעת לישאל ספיקו טמא ואת שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור שני מקוואות של עשרים עשרים סאה אחד שאוב ואחד כשר היקר באחד מהן ועשה טהרות טהורות בשני ועשה ישרפו בראשון ולא עשה בשני ועשה ישרפו בראשון ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות. הראשונות טהורות. שניות ישרפו שתי נשים שנתעסקו בצפור הראויה להוציא דם כסלע ולאחר זמן נמצא על גבי זו כסלע ועל גבי זו כסלע שתיהן מקולקלות. פי' תלויות הן אותן טהרות שעשה. בשני ועשה טהרות טהורות דהרי טבל בשניהם קודם שעשה שניות ועלתה לו טבילה. בד"א בטבל מטומאה חמורה דקי"ל ספיקו טמא אבל בטומאה קלה כגון אכל אוכלין טמאין וכל הני דמתניתין. אלו ואלו טהורות דספיקו טהור. הרי אלו מוכיחות דכיון דמונחות ואי אפשר לטהר שתיהן אלא שתיהן תלויות. שניות טהורות דתלינן כל הטומאה בראשונות שנאכלו. ראשונות תלויות דשניות פסולות הן בעלמא ואין מטמאות הראשונות ואכתי ראשונות בספקתן הן עומדות אבל שניות ישרפו ממה נפשך דנטמאו בנגיעת הראשונות לכל הפחות ובסיפא דראשונות טומאה קלה ושניות טומאה חמורה ונגעו אליו באלו הוי איפכא מטעמא דפרישית דשניות תלויות וראשונות ישרפו. אלו ואלו תלויות השתא מחמרינן בטומאה קלה טפי מטומאה חמורה דאטומאה חמורה אמרי' הראשונות תלויות ושניות טהורות והיינו טעמא משום דהכא מעיקרא טומאה קלה ה"ל דאם במים שאובין טבל בסוף אכתי טומאה קלה אית ביה שהרי בא ראשו ורובו במים שאובין הילכך שתיהן תלויות אבל גבי טומאה חמורה ספיקא דטומאה חמורה אזלא לה ומספיקא לא מחתינן ליה לטומאה קלה. המיקר. כגון אדם היורד להקר במים מפני החום. והמיקר טהור כדפרשינן דמספיקא לא מחתינן ליה לטומאה קלה. שניהן תלויין. דמגו דתלינן בהאי דהוי ביה טומאה קלה מעיקרא מטעמא דפרישית תלינן נמי באידך. יש בו דעת לישאל דומה למקוה שאוב. ושאין בו דעת לישאל דומה

למקוה כשר: ברשות היחיד שניהן תלויין דאי מטהרת ליה לחד מטהרת נמי לאידך: בשני ועשה ישרפו דממה נפשך נטמא שבא ראשו ורובו במים שאובין: שתי נשים איידי דאיירי בשני מקוואות ובשני שבילין נקט נמי שתי נשים ובמסכת נדה מייתי לה בפרק הרואה כתם (נדה דף נח:):

משנה ג

ספק מים שאובין שטיהרו חכמים. כלומר במקום אחד כדתנן במסכת טהרות פרק ד' (מ"ז) אלו ספיקות שטהרו חכמים ספק מים שאובין:

ספק יש בהן מ' סאה. כלומר ספק היה במקוה ארבעים סאה כשרין קודם שנפלו השאובין דשוב אין השאובין פוסלין אותו:

שיש לו במה יתלה כלומר שיש לו מקום לתלות נפילתם (שגרמו) שלא גרמו בו פסול:

שאין לו במה יתלה. דממה נפשך בהי מינייהו דנפול פסלוהו ולכך שניהם פסולין והאי דמטהרינן הכא ספק מים שאובין במקום שיש לו במה יתלה היינו משום דשאיבה דרבנן כדאיתא במרובה (דף סז.) ובפרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף סו:) ואפי' כולו שאוב דרבנן כדמשמע בתוספתא דקתני מקוה שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא כשר מפני שזה ספק מים שאובין וחזקת המקוואות כשירות כלומר שספק מים שאובין חזקת כשרות למקוה ומדקתני ריקן ולא קתני שהניחו חסר ומצאו שלם שמע מינה דריקם נמי דלא הוה ביה כלום מעיקרו מטהרינן מספק ועוד אמרינן בפרק קמא דפסחים (דף יז:) גבי משקה בי מטבחיא בקרקע טהורין דחזו להטביל מחטין וצינורות והתם כולו שאוב הוא ש"מ מדאורייתא מחזא חזו והא דתניא בתורת כהנים בפרשת ויהי ביום השמיני יכול מילא בכתיפו ועשה מקוה בתחלה יהא טהור תלמוד לומר אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אסמכתא בעלמא היא כדאשכחן מעשר פירות וירק דרבנן ודימוע דרבנן ואין עולין באילן דרבנן וכולהו דריש מקרא בתורת כהנים ובספרי וא"ת ואי כולו שאובין דאורייתא כשר אמאי פסלו חכמים שאיבה כלל וי"ל דגזור אטו בכלי ובכלי עצמו לא שרי לטבול דבעינן מקוה דומיא דמעיין שהוא בקרקע ומיהו אי אפשר לומר בשום ענין דכולו שאוב דרבנן מהא דתנן במס' פרה (פ"ו מ"ד) ומייתי לה בפרק שני דזבחים (דף כה:) נתן ידו או רגלו כדי שיעברו מים לחבית פסולין עלי קנים ועלי אגוזין כשרין זה הכלל דבר המקבל טומאה פסולין דבר שאין מקבל טומאה כשרין ואמרינן בפרק שני דזבחים (שם) מנא ה"מ אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בר אבא אמר קרא אך מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור הוייתן על ידי טהרה תהא והאי קרא גבי מקוה כתיב ומייתי מיניה ראיה למים חיים אל כלי דגבי פרה משום

דמשמע קרא שכל הויות יהו על ידי טהרה ולא על ידי דבר המקבל טומאה שמע מינה דשאיבה דאורייתא לכל הפחות כולו שאוב ואפשר דשאיבה שעל ידי כלי גללין כלי אבנים כלי אדמה דפסלי מקוה כדאיתא בפרק קמא דשבת (דף טז:) אפילו כולו שאוב דרבנן דהוייתן על ידי טהרה והא דפריך בפרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף סו:) מכלל דשאיבה דאורייתא בתמיה דמשמע דליכא שום שאיבה דאורייתא מדלא מוקי לה בכולו שאוב דאורייתא משום דסתמא קתני צנור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה דמשמע כדקיימא לן אפי' בשלשה לוגין בסוף וההיא דפסחים (דף יז:) דבקרקע טהורין דחזו להטביל משום דאי אפשר בלא המשכה דכי נפלו מיא ארצפה מימשכי אילך ואילך והוה ליה כשאובה שהמשיכוה כולה דטהורה וההיא דמקוה שהניחו ריקן לא דמיא כלל דהתם טעמא כדקתני שחזקת המקוואות כשרות דהכי פירושה דסתם מקוה עשוי לטבול בו ומספיקא תלינן להכשיר דחזקת העושה מקוואות עושהו בכשרות ותדע דקתני סיפא צנור המקלח למקוה והמכתשת נתונה בצדו ספק מן הצינור למקוה ספק מן המכתשת למקוה פסול מפני שהפסול מוכיח ואם יש בו רוב מקוה כשר מפני שזה ספק מים שאובין למקוה כלומר שהפסול מוכיח שיש לתלות בזה כמו בזה וחזקת המקוואות כשרות לא שייך הכא אבל כי איכא רוב מקוה כשר מספק שמע מינה דלא טהרו חכמים ספק מים שאובין למקוה אלא דוקא היכא דאיכא רוב מקוה כשר דמשם ואילך שאיבה דרבנן דמדאורייתא ברובא בטל ועוד בברייתא שהבאתי לעיל דקתני שני מקוואות של ארבעים ארבעים סאה אחד שאוב ואחד כשר וטבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות תלויות אי כולו שאוב דרבנן הוה לנו לטהר מספק כי היכי דשרינן ספק מים שאובין למקוה אלא שמע מינה כולה שאוב דאורייתא ובירושלמי דריש פרק בתרא דמסכת ע"ז משמע דמודו כותאי בשאיבה דפסולה מכלל דהויא דאורייתא ויש לדחותה ולקמן אפרשנה בפ' שמיני:

תניא בתוספתא [פ"ב] שני מקוואות שאין בהם מ' סאה ונפלו ג' לוגין לתוך אחד מהן וידוע לאיזה מהן נפלו ואחר כך נפלו שניים ואין ידוע לאיזה מהן נפלו הריני יכול לתלות ולומר למקום שנפלו ראשונים נפלו שניים נפלו שלשת לוגין לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלו ואחר כך נפלו שניים ואין ידוע לאיזה מהן נפלו אין יכול לתלות ולומר למקום שנפלו ראשונים נפלו שניים אחד יש בו מ' סאה ואחד אין בו הריני אומר לתוך של מ' נפלו אחד שאוב ואחד שאינו שאוב הריני אומר לתוך של שאוב נפלו ב' מקוואות שאין בהם מ' סאה ונפלו ג' לוגין לתוך אחד מהן ואין ידוע לתוך אי זה מהן נפלו ואח"כ ירדו גשמים ונתמלאו ר' יוסי אומר אומרים לו שלא יטבול בא' מהן ואם טבל באחד מהן

ועשה טהרות טהורות מפני שזה ספק מים שאובין למקוה למה זה דומה למי שנטמאת אחת מידיו ואינו ידוע אי זו היא אומר לו שלא יעשה טהרות באחת מידיו ואם עשה טהרות טהורות מפני שזה ספק ידים: פי' ואחר כך נפלו שניים שלשת לוגין אחרים. למקום שנפלו ראשונים נפלו שניים ואידך כשר להקוות עליו: אין יכול לתלות. ושניהם פסולין: ואחר כך ירדו גשמים ונתמלאו. נמצא שיש כאן שני מקוואות אחד כשר ואחד פסול והיינו מתני' דלעיל דרבנן מטהרין ורבי יוסי מטמא וצריך לטבול שנייה ומודה דאם עשה טהרות טהורות כדקאמרינן נמי לעיל דלטמא נמי טהור:

משנה ד

בתחלה. שהמקוה לא היה בו מים כלל כשנפלו בו רביעית שאובין ואחר כך נתמלא מי גשמים:

על פני המים. היינו בסוף שהיה בו כבר מים הרבה:

תניא בתוספתא (רפ"ג) גיסטרא שהיא משוקעת בקרקע בור של גת וירדו גשמים ונתמלאת הרי אלו פסולין מפני שהן גדורין על גבי כלים ורבי אליעזר מכשיר שאין המים שאובין פוסלין את המקוה עד שיפלו לתוכו. פי' בור של גת ואין הסיד שבשוליו מחזקת מים ולא הגיסטרא שהיא משוקעת בקרקעיתו ונמצאו כל המים גדורין ומחזקין מחמת הגיסטרא שהיא כלי ומתוך כך חשיבי ליה רבנן כשאוב. ורבי אליעזר מכשיר כיון דבנפילתן למקוה לא היו שאובין:

משנה ה

של לוג לוג. בכל גומא:

עד שלא הגיעו לגומא שלישית כשר. דהוה ליה כמקוה שלם שנפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין דלא פסלוהו:

כמקוה סמוך למקוה. כמקוה כשר הסמוך לשאוב שזה עומד בכשרותו וזה עומד בפסלותו והכא נמי המים שבגומות כעומדין בפני עצמן חשיבי ולא כמעורבין:

משנה ו

המסנק. המאסף את הטיט לצד המקוה מלשון סונקין אותן בצידי המזבח בפרק שני דתמיד (דף כח:) ולא תלש הטיט מן המים אלא בתוך המים סלקו לצד אחד אבל אם תלשו מן המים נחשב כשאוב ואם משכו ממנו שלשת לוגין פוסל את המקוה ודוקא כשאין במקום ארבעים סאה דאם היה בו מ' סאה אין כל מים שבעולם פוסלין אותו:

ור"ש מכשיר. משום דאין מתכוין לשאיבה אלא לסלק את הטיט למקום אחר:

תניא בתוספתא (שם) היה בראשו שלשת לוגין מים שאובין וירד וטבל במקוה ויש בו מ' סאה כשר סחטן לתוכו פסול הטביל בו את הסגוס וזבו ממנו שלשת לוגין במקוה כשר עקרו מתוכו פסול ורבי שמעון מכשיר עד שיתכוין לתלוש: פי' ויש בו ארבעים סאה. מלבד מים שבראשו כשר דמקוה שלם אין מים שאובין פוסלין אותו: סחטן לתוכו דארבעים סאה שבמקוה מכוונת היו וכשעלה מן הטבילה סחט שערו לתוך המקוה להשלים ארבעים סאה לפי שחסרו בטבילתו: פסול דמקוה חסר מים תלושים פוסלים אותו. והיינו טעמא נמי דסגוס. סגוס הוא בגד של צמר עב כדפרישית באהלות (פי"א) ובכלים (פכ"ט) והיה אותו סגוס שרוי במים וכשהטבילו במקוה של מ' סאה מכוונות אע"פ שזבו ממנו לתוכו שלשת לוגין מים לא פסלוהו וכשעלה מן המקוה וחסרו הארבעים סאה וזבו מימי הסגוס לתוכו פסול ור"ש מכשיר דלא חשיבי שאיבה כיון דלא נתכוין לתלישת המים ועוד יש לפרש דהא דקתני ויש בו מ' סאה היינו עם שלשת לוגין שבראשו דמים שבשערו אין פוסלין את המקוה אלא אדרבה מצטרפים להשלימו לארבעים סאה כדאשכחן בריש פרק שני דגיטין (דף טז.) ובסוף פרק שני דחגיגה (דף יט.) אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור ומיהו לא דמי כלל דהתם בשלא נעקר מן המקוה:

משנה ז

אם עונת גשמים היא. כלומר שימטיר:

אם יש בו כמעט מים בבור ישבר. ויפלו המים מן הקנקנים לבור שהמשכה היא כיון דמתורת כלים שבורים נופלים לבור:

ואם לאו. שאינה עונת גשמים אי נמי שאין מים בבור לא ישבר דאם אינה עונת גשמים למה ישבר אם לעשות מקוה מהנך מים קסבר ר"א דשאיבה שהמשיכוה כולה או רובה פסולה אבל כשהיא עונת גשמים ישבר להמשיך אלו המים ויתמלא רוב המקוה במי גשמים וכשאין בו מים כלל נמי לא ישבר אע"פ שהיא עונת הגשמים פן יפלו מן המים לבור רביעית קודם שבירה ור"א לטעמיה דאמר לעיל רביעית מים פוסלין בתחלה ויש משניות שכתוב בהן אם עונת גשמים היא או אם יש בו כמעט מים בבור וליתא דלא גרסינן או:

רבי יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר. דקסבר דשלשת לוגין הוא דפסלי בתחלה ולא רביעית ולא חיישינן שמא יפלו לבור שלשת לוגין קודם שבירה ואע"ג דלאו עונת גשמים היא ישבר דיכול להמשיך עד שיעור מקוה דקסבר שאובה שהמשיכוה כולה טהורה ופלוגתא היא בסוף פ"ק דתמורה (דף יב.) אלא דהתם לא מצינן שיכשיר מאן

דבעי רבייה אלא כשקדמה רבייה להמשכה ושמא לא שנא: ובתוספתא משמע דאין חילוק כמו שאפרש לקמן בפרק ד' אמתני' דמים שאובין ומי גשמים שהיו מתערבים בחצר ובעוקה:

או יכפה. שכופה הקנקנים שעל הגג שלא יפלו המים מתוכן לבור אלא נשפכים לצד אחר ומשם נמשכים לבור וקצת תימה הני קנקנים שנתמלאו מים אם ירדו גשמים לתוכן ונתמלאו הא לאו שאיבה היא כיון דלאו לכך נתכוין אלא לנגבן כדמוכח בפרק קמא דשבת (דף טו:) גבי מניח כלים תחת הצנור דבית הלל מטהרין בשכח ואמרינן התם דהניחן בשעת פיזור עבים דברי הכל טהור לא נחלקו אלא שהניחן בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו ואפ"ה קתני סתם ומודים בשכח בחצר שהוא טהור ושמא יש לחלק דהתם בשנפלו מאליהן למקוה אבל הכא דעירה לבור אחשובי אחשבינהו:

משנה ח

הסייד. אומן הסד את הבור בסיד כי ההיא דתנן במסכת אבות (פ"ב) בור סיד שאינו מאבד טיפה ובפרק לא יחפור (בבא בתרא דף יז.) דתנן או סד בסיד ודרכו להביא לבור את הסיד בעציץ לסוד את הבור ואותו בור היו בו מים כשרים ושכח שם העציץ ונשתקע לתוך המים ונתמלא אם היו המים צפין על גביו כל שהו ישבר שלא נשאבו המים דכל שעה הם מעורבין אבל אם היה מעלה העציץ בידיו היו נפסקין ונעשין תלושין ואם לאו לא ישבר ובשאינה עונת הגשמים דאם היה עונת גשמים כיון דאיכא מים בבור ישבר כדאמרן ולרבי יהושע בכל ענין ישבר דיכול להמשיך כדפרישית:

משנה ט

המסדר קנקנים בבור ונתמלאו. אע"פ שבלע הבור את מימיו ואין מים בבור אלא אלו שבקנקנים ה"ז ישבר כר' יהושע דאמר דאין רביעית פוסל ומשבר את הקנקנים ועושה מקוה לכתחילה:

תניא בתוספתא [פ"ג] ר' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר ר' יוסי אומר משום ר' יהושע אף יטה ובלבד שלא יטביל ויערה וכן היה ר' יוסי אומר זילף בידיו וברגליו שלשת לוגין למקוה פסול הולכין עם הקרקע כשר לגיון העובר ממקום למקום וכן בהמה העוברת ממקום למקום וזילפו בידיהן ורגליהן ג' לוגין למקוה כשר ולא עוד אלא עשו מקוה בתחלה כשר: פי' ישבר ולא יטה: אף יטה. היינו יכפה דמתני' ומתני' ר' יוסי היא ואליבא דר' יהושע: ובלבד שלא יטבול ויערה. שלא יטול גרסינן כלומר שלא יטול בידיו ויערה: עם הקרקע דהיינו המשכה שמערה חוץ למקוה והם נמשכים למקוה: לגיון חיל: וזילפו בידיהן וברגליהן ג' לוגין למקוה כשר. עם הקרקע קאמר:

משנה י

בטיט. שהמים צפין על גביו מטבילין לר' יהושע ולר"א אין מטבילין מודה ר' יהושע שמטבילין במים ואין מטבילין בטיט ומיהו איצטרופי מצטרף להשלים למ' סאה כדאמרינן בסוף פרק קמא דסוכה (דף יט:) טיט הנדוק מצטרף למ' סאה והטובל בו לא עלתה לו טבילה ומיהו בקונטרס פי' שם והטובל בו במקוה שכולו טיט לא עלתה לו טבילה ואין זה יוכיח דה"נ כולו אויר פסול אלא במקום שמצטרף ומועיל להכשיר את מקוה מים למ' סאה קאמר דלא עלתה לו טבילה וקצת קשה דבפ' שני דזבחים (דף כב.) גבי כל כיור שאין בו כדי לקדש ממנו ד' כהנים אין מקדשין בו ואמר ר"ל כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור לרביעית אינו משלים ופריך למעוטי מאי אי למעוטי טיט הנדוק היכי דמי אי דפרה שוחה ושותה ממנו אפי' לרביעית נמי ואי דאין פרה שוחה ושותה הימנו אפי' למקוה נמי אין משלים והשתא היכי שביק כל הני שיעורי דר"מ ור' יהודה ואבא אלעזר ושאר תנאי דמתני' ונקט שיעורא דפרה שוחה ושותה דלא תנן ושמא כל הנך שיעורי דהני תנאי בהכי תלו טעמייהו דמר סבר דבהאי שותה ובהאי [אין] שוחה ואין שייך לומר נחזי אנן דאין כל הפרות שוות והא דמשמע פרק כל הבשר (חולין דף קו.) דמים שנפסלו משתיית בהמה טובל בהן כל גופו לאו בנפסלין מחמת טיט איירי אלא בצלולין ומשום דמסרחי ונמאסין לא חזו לשתיית בהמה:

בפי חבית (בפי חבית) פי' היורד בפי חבית ואינו מתעכב: הגה"ה וה"ר משה פי' כעין סילון החבוי בתוך הקרקע ופירש הסילון דרכו להיות צר ואם יורד דרך שם הוא טיט שמטבילין בו ע"כ:

פרק ג

משנה א

וחסר אפי' קורטוב. מן המקוה לאחר שנפלו בו ג' לוגין:

כשר. להקוות עליו שא"א שבאותו קורטוב שחסר לא חסר מעט מן השלשת לוגין וחסר המים שאובין משלשה לוגין:

מלואו. מים שהיו בו תחלה:

ועוד. דבר מועט למעט משלשה לוגין כי ההיא דתוס' שהבאתי לעיל בפ"ק ובבא שאחר זאת מפרש כיצד:

תניא בתוספ' (שם) שתי בריכות של מ' מ' סאה זו על גב זיו ונפלו ג' לוגין מים לעליונה ונפתקו ובאו לתחתונה כשרים שאני אומר שלמו מ' סאה עד שלא ירדו ג' לוגין. שני

מקוואות של כ' כ' סאה זו בצד זו ונפלו ג' לוגין לתוך אחד מהן ונפתקו ובאו לחבירו כשר ר' יוסי אומר אם ניטלה מחיצה פסול אבל רואה אני את דברי ר' יהושע במקוה שיש בו מ' סאה ונפלו לו ג' לוגין וחלקו לשנים שזה כשר להקוות עליו: פי' שתי בריכות של מ' מ' סאה היינו עם השלשת לוגין שנפלו דמקוה שלם אין מים שאובין פוסלין אותו ואפי' ריבה לו מים שאובין כדמוכח במכילתין (דברייתא) בדוכתי טובא מתניתין ובריייתא אלא כל אחת ואחת חסרה שלשת לוגין וארבעים דקתני היינו עם השלשת לוגין שנפלו. ונפתקו מלשון פותקין למקוה דסוף פ"ק דתמורה (דף יב.) שאני אומר שלמו כלומר כשנפלו שלשת לוגין לעליונה וירדו מיד לתחתונה ולא אמרינן דהיינו אותן ג' לוגין עצמן השאובין הן נינהו דירדו לתחתונה דאי אפשר שלא יתערבו מעט במי הבריכה עליונה ונמצא שהשלימו ארבעים סאה של התחתונה קודם שירדו לה כל השלשת לוגין הילכך שני המקוואות כשרין תחתונה כשרה כדפרשינן ועליונה משום דמחוברת לתחתונה וכר"מ דאמר בסוף פרק שני דחגיגה (דף יט.) מטבילין בין בעליונה בין בתחתונה א"נ אפי' כר' יהודה וכגון דלא גביהה כולי האי דלאחר שמתערבין נעשה הכל אשבורן. ונפתקו ובאו לחבירו כשר כר' יהושע דמתני': אם ניטלה המחיצה כותל המפסיק בין שניהן: פסול דר' יוסי לטעמיה דקאמר במתניתין מפני שנקרא עליו שם פסול אבל מקוה שיש בו מ' סאה ונפלו לו שלשת לוגין ונחלק הואיל ולא נקרא עליו שם פסול כשר כל א' להקוות עליו בהכשר ולהשלים למ' סאה כל אחד ואחד:

משנה ב

שיעמוד בחצר ארבעים סאה. מקוה כשר למטה מן הפסול ופותקו לכשר כדי שיתחברו ויטהר העליון (את) הפסול מן התחתון הכשר כרבי מאיר בסוף פרק שני דחגיגה (שם) דאית ליה גוד אסיק וכל שכן אם הכשר למעלה:

רבי אלעזר בן עזריה פוסל. דלית ליה גוד אסיק ואפשר דאפילו גוד אחית נמי לית ליה כרבנן דאמרי בתוספת' אין מטבילין לא בתחתונה ולא בעליונה:

אלא אם כן פסק. שפסקו מימיו ויצא ממנו מלואו ועוד וצריך עיון:

משנה ג

והאמה נכנסת לו כמו חרדלית של גשמים:

ר"ע מכשיר. קסבר דאין שלשת לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה אא"כ מטילין למקוה מכלי אחד וממקום אחד למעוטי כסות וצרצור:

וחכמים פוסלין. דקסברי דג' כלים מצטרפין והני רבנן יוסף בן חוני הוא דסוף פ"ק דתמורה (דף יג:) דאמר בשנים ושלשה כלים פוסלין את המקוה בארבעה וחמשה כלים

אין פוסלין את המקוה ואיכא רבנן התם דאמרי אפי' בארבעה וחמשה כלים פוסלין את המקוה והא דתנן התם אין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון ומפרש לפי חשבון כלים ויוסף בן חוני הוא הוה מצי לאתויי ממתני' דהכא ולימא דרבנן היא אלא ניחא ליה לאתויי ברייתא לפי שנזכר בה שם התנא ושלש מחלוקות בדבר ר"ע ויוסף בן חוני ורבנן דהתם:

לא אמרו מטילין אלא מטיל. בלשון זה קבל ר"ע מרבותיו דכלי המטיל שלשת לוגין מים למקוה פוסל את המקוה:

משנה ד

תשעה קבין מים. בפרק מי שמתו (ברכות דף כב:) תניא בעל קרי חולה שנפלו עליו תשעת קבין מים טהור ואמרינן התם בנתינה אבל לא בטבילה ואשמועי' מתניתין דמכלי אחד או שנים או ג' ובזמן שמתחיל השני עד שלא יפסיק הראשון מצטרפין מארבעה אין מצטרפין:

וכן טהור שנפל על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין. דקיימא לן דפוסל את התרומה בפ"ק דשבת (דף יג:) דוקא בג' בלא הפסק ולא בארבעה:

בזמן שלא נתכוין לרבות. אמקוה קאי:

קורטוב. מדה מועטת מאד דאם בכל השנה לא הטיל בבת אחת כי אם קורטוב עד שהשלים לכמה פעמים ג' לוגין פוסל את המקוה:

תניא בתוספתא (פ"ג) ג' לוגין במקוה וחולה בעל קרי שנפלו עליו תשעה קבין מים וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין אבא יוסי בן חוני אומר מכלי אחד מצטרפין וכן משנים ומג' אבל מארבעה אין מצטרפין בא במים שאובין חוץ מראשי אצבעותיו ר"א מטמא וחכ"א אפי' לא בא אלא ראשו ורובו טמא בא ראשו אבל לא רובו רובו אבל לא ראשו או שבאו ראשו ורובו בין מלמעלה בין מן הצד טהור עד שיבא ראשו ורובו כדרכו מקצתן שאובין ומקצתן שאינן שאובין או שנפל לתוכו יין דבש וחלב טהור עד שיהו כולן שאובין ואפי' הוא טהור והן טהורין נטמאו וטימאוהו ה"ז אומר טימאני וטימאתיו טהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין טמא נפלו על ראשו אבל לא על רובו על רובו אבל לא על ראשו על ראשו ועל רובו בין למעלן בין מן הצד טהור עד שיפלו על ראשו ועל רובו כדרכו מקצתן שאובין ומקצתן אין שאובין או שנפל לתוכו יין דבש וחלב טהור עד שיהו כולן שאובין ואפי' הוא טהור והן טהורין נטמאו וטימאוהו ה"ז אומר טימאני וטימאתיו ר' ישמעאל אומר הטהורין טהור ומה אם במקום שעשה שאר מושקין כמים לפסול את הגוף בשותה רביעית לא עשה את הטהורין כטמאין מקום שלא

עשה שאר משקין כמים לפסול הגוויה בשלשת לוגין אינו דין שלא עשה את הטהורין כטמאים השיב אבא יוסי החורוני מקוה יוכיח שלא עשה בו שאר משקין כמים ועשה בו טהורים כטמאין השיב ר' על דברי אבא יוסי החורוני לא אם אמרת במקוה שלא עשה בו את הצפורין תאמר בגוף שעשה בו את הצפורין. פי' מארבעה אין מצטרפין ומתניתא ר' יוסי בן חוני היא כדפרישית. בא ראשו ורובו וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו תרי מילי נינהו דבא היינו טבול יום שגזרו עליו בביאה או בנפילה וטהור היינו טהור גמור שלא גזרו עליו אלא בנפילה אבל בביאה לא וטעמא פירשתי בפ"ק דשבת. בין מלמעלה בין מן הצד טהור. דבמקום אחד בעינן דהיינו כדרכו. עד שיהו כולן שאובין דגזירת חכמים היא: טימאני וטימאתיו בכמה עניינים משכח לה בתוס' דפרה ובמסכת פרה כתבתים בפ' שמיני: מטהורין טהור דאם המים שאובין טהורין לא גזרו עליהן לא בביאה ולא בנפילה. לפסול את הגוף כדתנן במעילה (דף יז:) דכל המשקין מצטרפין לפסול את הגוייה ברביעית: לא עשה טהורין כטמאין דהשותה מים טהורין טהור: שאר משקין כמים לפסול את הגוייה דאם נפלו עליו כמה לוגין משאר משקין או שבא ראשו ורובו בשאר משקין לא נפסל גופו: אינו דין שלא עשה המים טהורין שנפלו עליו או שבא בהן כטמאין דדוקא טמאים פסלוהו ולא טהורין: החורוני מבית חורון: מקוה יוכיח דאין שאר משקין פוסלין אותו בשלשת לוגין ושלשת לוגין מים שאובין טהורין פיסלין אותו כטמאין: הצפורין אבעבועות של מים כמו העושה צפור במים הנתזים במס' מכשירין פ"ה (פ"ב) כלומר דבמקוה לא עשה הצפורין כמים דאינן נחשבין כמים לטבול בהן ולכך נפסל בטהורין שאובין כטמאין: תאמר בגוף שעשה בו את הצפורין כמים דאם בא ראשו ורובו בצפורין או שלשה לוגין צפורין נפלו עליו נפסל גופו כבמים ומיהו קשה דפרק שני דזבחים (דף כב.) תניא דכל שתחילת ברייתו מן המים מטבילין בו ומי מקוה שכולן יבחושין אדומין מטבילין בו ואטו מי גריעי צפורין מיבחושין אדומים וברוב ספרים כתב צרופין:

פרק ד

משנה א

כלי גללים. דלא חשיבי כלים לענין קבלת טומאה. לפסול המקוה חשיבי ואי לאו כלים משום צנור לא הוה מפסיל מקוה דאיירי בצנור שקבעו ולבסוף חקקו:

מטהרין בשוכח. דלא חשיבא שאובה ובפ"ק דשבת (דף טו:) מוקי פלוגתייהו בשהניחן בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו:

בשוכח בחצר שהוא טהור. בחצר שלא תחת הצנור ונתמלאו מן הנוטפין ונפלו למקוה דדוקא תחת הצנור הוא דפליגי ב"ש דגלי דעתיה שרצה שיפלו לתוכו ומשום פזור עבים לא בטלה מחשבה קמייתא שפיר הילכך בטלה כשנתפזרו:

משנה ב

תחת הצנור. שקבעו ולבסוף חקקו כדפרישית והניח הטבלא תחתיו להמשיך המים למקוה פוסלת את המקוה דהוו להו מים שאובים והוא דיש לה לבזבז מארבע רוחותיה דאי משלש רוחות אין זה בית קיבול ומפרק שני דמסכת כלי' אין לדקדק כלום דקתני הטהורות שבכלי חרס טבלא שאין לה ליזבז דהכי נמי קתני הטמאין שבכלי חרס טבלא שיש לה ליזבז:

זקפה לידוח. כדי שתדוח מטנופת שבה:

אינה פוסלת את המקוה. כיון דלא קיימא כדרך קבלתה:

תניא בתוספתא (רפ"ד) טבלא שנתנה תחת הצינור לידוח וכן כלים שנתנן תחת הצינור לידוח ראשונים ראשונים הוכשרו לקבל טומאה שלמו ארבעים סאה הרי אלו כשרין: פי' הוכשרו לקבל טומאה כלומר אם נפלו על הפירות הרי הן מוכשרין דחשיב משקה לרצון כדאמרי' בפ"ק דחולין (דף טז.) גבי כופה קערה על הכותל בשביל שתדוח הקערה: שלמו מ' סאה הרי אלו כשרין לטבילה:

משנה ג

החוטט בצינור. דרך צנור להיות פתוח משני צדדין ואין פוסל את המקוה אלא א"כ חקק מעט כדמפרשי' כאן כדי לקבל צרורות המעכבין הילוך המים וכשחקקו ולבסוף קבעו אייריי ובכי האי צנור דהכא מיירי בפרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף סה:) דחקקו ולבסוף קבעו דהתם היינו שחטט לקבל צרורות:

ובשל חרס רביעית. דלא חשיב כלי בפחות מרביעית בשל חרס אע"ג דבדקין שבכלי חרס חשיב בכדי סיכת קטן כדתנן בפ"ב (מ"ב) דכלים בשברי כלים תנן שם מלוג עד סאה ברביעית:

היו צרורות מתחלחלים לתוכן. דבר דלא מיהדק שייך ביה לשון מתחלחל כי ההיא דתנן במסכת כלים פ"י (מ"ג) מגופת החבית המחולחלת ואינה נשמטת מלשון (אסתר ד) ותתחלחל המלכה:

פוסלין את המקוה. דלא נתבטל קבולו:

ונכבש. קבוע ומהודק יפה:

סילון. צינור חקוק ומסילת המים על גביו מלשון (במדבר כ׳:י״ט) במסלה נעלה תרגום באורח כבישא:
צר מכאן ומכאן. במקום יציאת המים הוא צר דהיינו במקום פיו ורחב באמצע אפילו הכי לא חשיב לקבלה כל זמן שלא חקק בו לקבל צרורות:

משנה ד

עוקה. חפירה להתקבץ בה מים וכי האי גוונא בפרק כיצד משתתפין (עירובין דף פח.) מקצתן עשו עוקה:
אם רוב מן הכשר כשר. כיון דנתערבו בחצר דרך המשכה ירדו ונתערבו במקוה
היו מקלחין לתוך המים. שלא נתערבו בחצר אלא מהלכין בפני עצמן למקים השאובין וכן המי גשמים בפני עצמן:
ואם לאו פסול. אע"פ שדרך המשכה ירדו אותן שלשת לוגין מים שאובין למקוה ואע"פ שירדו לבסוף שהשלימו הארבעים סאה דקסבר המשכה אינה מטהרת כלל אפילו שלשת לוגין לבסוף ודלא כרבי אליעזר בן יעקב דסוף פרק קמא דתמורה (דף יב.) דקאמר שהשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה:
תניא בתוספתא. (שם) ר"א בן יעקב אומר גג שיש בראשו עשרים ואחת סאה של מימי גשמים ממלא בכתף ונותן לתוכו תשע עשרה סאה ופותקן ומערבן בחצר היה בו מ' סאה ונפתקו ובאו לתוך הבית כשרין ואין מטבילין בהן שאין מטבילין באויר היה ראשו אחד מגיע לארץ מטבילין בו ואין מטבילין באויר גל שנתלש מן הים ומן הנהר אין מטבילין בו שאין מטבילין באויר ואם היו שני ראשין נוגעין בארץ מטבילין בהן ואין מטבילין בכיפה. פי' ונותן לתוכו לתוך הגג: ופותקן ומערבן בחצר לא שיתערבו בחצר ואח"כ ירדו למקוה דבסוף פ"ק דתמורה (שם) שמעינן ליה לרבי אליעזר בן יעקב מקוה שיש בו עשרים ואחת סאה מי גשמים ממלא בכתף תשע עשרה סאה ופותקן למקוה והן טהורין שהשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה אלמא לא בעי שיתערבו חוץ למקוה והכא כשמתאספין בחצר למקום אחד אירי וטובלין שם ומדלא פליג במילתא משמע דלא חייש בין נתקבצו בחצר של מי גשמים תחלה ואח"כ שאובין בין שאובין תחלה ואחר כך מי גשמים דבכל ענין מטהר ברבייה ובהמשכה: ובאו לתוך הבית כשרין להטביל בהן לאחר שבאו לבית ואין מטבילין בהן דרך ירידתן לבית שאין מטבילין באויר והכא לא הוה צריך לטעמא דאויר דאפילו בארץ אין מטבילין בחרדלית של גשמים דאין מקוה מטהר בזוחלין אלא באשבורן אלא משום סיפא נקטיה: נוגעין בארץ מטבילין בהן באותן מים שנוגעין בארץ וכגון שיש בארץ מ' סאה דשעל הגג אין מצטרפין דהנצוק והקטפרס

אינו חיבור: מן הים ומן הנהר הכא צריך לטעמא דאין מטבילין באויר דמעין מטהר בזוחלין ומטעמא דקטפרס ונצוק אינו חיבור לא היה יכול לפסול דאפשר שיש מ' סאה ביחד באויר: ואין מטבילין בכיפין. שלא יזרוק כלים בכיפת הגג דהיינו באמצעיתו שהוא עשוי ככיפה ובפרק ב' דחולין (דף לא:) מייתי לה:

משנה ה

השוקת שבסלע. בפ"ה דמסכת פרה (מ"ז) היא שנוייה ושם פרשתיה:

וכמה יהא בנקב. לכאורה משמע דארישא קאי כמה יהא בנקב לבטלו מתורת כלי שלא יפסול את המקוה מטעם שאיבה אבל אי אפשר לומר כן מדמייתי עלה ההיא דשוקת יהוא דמייתי לה בסוף פ"ק דיבמות (דף טו:) לענין עירוב מקוואות כשפופרת הנוד ולפי שיטת דמתניתין משמע דאיירי בשוקת שהיה מקלח מים למקוה וראשונים ראשונים היו נשאבים לב"ה עד שינקב כשפופרת הנוד ולב"ש עד שיפחת רובה ובתוספתא נמי איכא דיהיב האי שיעורא דשפופרת לענין שלא יפסול את המקוה ושמא סוגיא דיבמות כמ"ד בתוספתא דאפילו נקוב כמלא מחט אין פוסל את המקוה ועל כרחין להכי תנא עובדא דשוקת יהוא לענין עירוב מקוואות דשוקת היא אבן חלולה שתחת צנור המקלח מים מן ההר והיתה נקראת שוקת יהוא: וכל טהרות שבירושלים נעשות ע"ג שמטבילין בתוכה ועושין טהרות ולא היה בשוקת מ' סאה אבל מקוה שלם היה בצדה ומי השוקת מתערבין בו דרך נקב כשפופרת ומ"מ תימה הוא על הש"ס ששינה פשטא דמתניתין:

תניא בתוספתא (פ"ד) קסטלין המחלק מים בכרכין אם היה נקוב כשפופרת הנוד אין פוסל את המקוה ואם לאו פוסל המקוה הלכה זו עלו עליה בני אסיא שלש רגלים ליבנה לרגל שלישי הכשירוה להן אפי' נקוב כמחט אמר ר"א בר ר' יוסי הלכה זו הורתי בימי לטהרה וכשבאתי אצל חברי אמרו לי יפה הורית בד"א מן הצד אבל מלמטה אינו פוסל את המקוה ואם היה מקבל כל שהוא מן הנקב ולמטה פוסל את המקוה פקק ובסיד ובבניין אינו פוסל את המקוה בסיד ובגפסיס פוסל את המקוה על גבי הארץ ועל גבי סיד וגפסיס או שמירת בטיט מן הצדדין אינו פוסל את המקוה. פי' בד"א מן הצד כל זה מדברי חביריו שאמרו לו יפה הורית דבד"א שפוסל בנקב (שלא) כמלא מחט עד שיהא בו כשפופרת הנוד מן הצד אבל אם הנקב בשולי הקסטלין מלמטה אינו פוסל את המקוה בנקב כמלא מחט ואית דגרסי פוסל ולא יתכן דלמטה גרע טפי: ואם היה מקבל כל שהוא כלומר כשנקוב מן הצד כשפופרת וגבוה מעט מן השולים שמקבל מים כל שהוא פוסל את המקוה: בסיד ובבנין. שהביא סיד וצרורות ופקק בהן את הנקב לא חשיבא סתימא אבל בסיד ובגפסיס יחד סתימא מעליא הוא: על גב הארץ כלומר לא

סתם את הנקב אלא הושיבו על גבי הארץ או על גבי סיד וגפסיס או מירח מן הצדדין מ"מ בטל מתורת כלי ואין פוסל את המקוה:

פרק ה

משנה א

שהעבירו על גבי השוקת. שהוא כלי ולא שוקת שבסלע:
כשר חוצה לה. כל שהוא שחוץ לשוקת על גבי שפתה כשר להטביל בו מחטין וצנוריות:
והפסיקו. שאין מי הבריכה מחוברין למעיין הרי הוא כמקוה ואין מטהר בכל שהוא עד שיהא שם ארבעים סאה:
פסול לזבים. דכבר פסק חיותם וזבים ומצורעים ומי חטאת כתיב בהו מים חיים:

משנה ב

על גבי כלים. נקובין דאי לאו הכי מאי שנא כלים משוקת:
הרי הוא כמות שהיה. לטהר בזוחלין ובכל שהוא:
הרי הוא כמקוה. דבעי ארבעים סאה ובאשבורן:
ובלבד שלא יטביל על גבי הספסל. גזירה אטו טבילה בכלי:
תניא בתוספתא (שם) מעיין היוצא לתלמי ומן התלמי לבריכה ראשונים ראשונים הרי אלו פסולין מפני שהן נשאבין כיצד הוא עושה נוקבן מעין זקנו כל שהן ונמצאו מים מועטין מטהרין את המרובין. [הגה"ה ור"י מסיפונט משבש גירסא תלמי וה"ג מעיין היורד לכלים ומן הכלים לבריכה וכו' גם משבש גירסא נוקבו מעין זקנו ואמר דה"ג נקבו למעיין נקבים כל שהן ע"כ ע"ש:] פי' תלמי כלי שכך שמו נוקבו מעין זקנו כל שהן לבטלו מתורת כלי והאי מעין זקנו בשוליו דסגיא בכמלא מחט כדמפרש בסוף פרקין דלעיל: ונמצאו מים מועטין שמן המעיין לבריכה מטהרין את מי הבריכה המרובין הנשאבין וקשה בלא נקיבה נמי לתכשרי כולהו כיון דמחוברין למעיין דאפי' מעיין שריבה עליו מים שאובין מטהר בכל שהו כדתנן פ"ק ואפילו בתוך הכלי עצמו שרי לטבול כדאיתא בריש חומר בקודש (חגיגה דף כב.) שמטבילין כלי בתוך כלי שיש בפיו כשפופרת הנוד והאי תלמי נמי יש בפיו כשפופרת הנוד מדמכשיר מי הבריכה לאחר נקיבה כל שהו ומהא דתנן לעיל בפ"ג (מ"ג) בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויצאה הימנו לא קשיא לן דאיכא למימר בשאין ארבעים סאה באמה דאמה היינו חרדלית של גשמים אבל עוד קשה ממתני' דהכא דקתני למעיין שהעבירו על גבי השוקת פסול אמאי פסול כיון דמי השוקת מחוברין למעיין דמטהר בכל שהוא ואי הוה אמרינן דהא דמעיין

מטהר בכל שהוא היינו לטבילת כלים אבל לאדם בעי ארבעים סאה הוה ניחא דאיכא לאוקומי הך דתלמי לאדם וכגון שאין ארבעים סאה ממקום מוצא המים עד התלמי אבל עד הבריכה יש ארבעים סאה וכן משמע בפ' חומר בקודש (שם) דאמר רבה מקוה שחלקו בסל וגורגתני הטובל שם לא עלתה לו טבילה דהא ארעא חלחולי מחלחלא ובעינן ארבעים סאה במקום אחד והיינו מים הנובעים דאילו מי גשמים לא מחלחלי והא דתנן לעיל בפ"ק (מ"ז) גבי שש מעלות למעלה מהן מי מקוה שיש בו ארבעים סאה טובלין ומטבילין והדר קתני למעלה מהן מעיין שרבו עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בו בכל שהו לאו משום דכל הכשר במקוה של ארבעים סאה יהא כשר במעיין בכל שהו דאדרבה מדקתני גבי מקום טובלין ומטבילין דהיינו טובלין אדם ומטבילין כלים וגבי כל שהו דמעיין קתני להטביל בו בכל שהוא ולא קתני טובלין ומטבילין בו בכל שהו שמע מינה דלענין מטבילין הוא מלמעלה ולא לענין טובלין דאידי ואידי בעי ארבעים ומיהו דבר תימה הוא לומר דמי הבריכה שיש בהן יותר מארבעים סאה קודם נקיבת התלמי היו כשרים לכלים ופסולין לאדם ועוד דהרי אלו פסולין קתני משמע אף לכלים ועוד דמתניתין דמעיין שהעבירו ע"ג השוקת פסול על כרחין לכלים קתני דהא קתני סיפא העבירו ע"ג שפה כל שהו כשר חוצה לה שהמעיין מטהר בכל שהוא וא"כ בתוך השוקת נמי ליתכשר דכל הכשר חוצה לה יש לנו להכשיר בתוכה כיון דמחברי מיא ונראה לפרש שיש לחלק בין כלים התלושין דכשרים להטביל בתוכם לכלים הקבועין שהמעיין נגרר על גבם דגזרי בהו רבנן להטביל בתוכם דילמא אתי בהו לידי תקלה דפעמים שקובעים אותם במקום מוצא המים ואין שם כשפופרת הנוד ונמצאו כל המים העוברים על גביו פסולין ואי לאו מתניתין דעל גבי שפה כל שהו הייתי יכול להעמיד דבכי האי גוונא ודאי דוקא פסלינן אבל אי איפשר לומר כן דהא מכשרינן על שפת השוקת ופסלינן בתוך השוקת לכך צריך לומר מטעם גזירה ויתכן דהיינו טעמא נמי דרבי יוסי דאמר במתניתין ובלבד שלא יטביל על גבי ספסל וניחא נמי השתא הא דאמר רבא בפרק בתרא דנדה (דף סו:) אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ותטבול דאמרי' סבר רב כהנא למימר משום גזירת מרחצאות היכי סלקא דעתך למימר הכי הא שרינן להטביל כלי בתוך כלי אלא בחרס הקבוע שם לעמוד על גביו מפני הטיט איירי ואסרוהו מטעמא דפרישית כמו שאסרו על גב ספסל וטעמא דספסל אין לומר כדקאמרינן התם בנדה דאפי' אסילתא אסור משום דבעיתא דהכא ובלבד שלא יטביל קתני משמע אפי' כלים דליכא בעתותא:

משנה ג

משוך כנדל. שמימיו זוחלין במקומות הרבה כנדל זה שמרבה רגלים כדאמרינן בסוף אלו טרפות (חולין דף סז.) עד כל מרבה רגלים זה נדל:

ריבה עליו. ולא שריבה לו מים שאובין דא"כ לא היה מטהר בזוחלין כדתנן לעיל בסוף פרק קמא אלא ריבה עליו היינו שעשה בריכות לכל המקומות שהיה מוליך ונתמלאה כל אחת מים:

הרי הוא כמות שהיה. דבמקום שהיו מימיו זוחלין קודם שריבה עליהם והרחיבן שם מטהר בזוחלין ומן הצדדין אין מטהר אלא באשבורן ובסוף פ"ק הבאתי ברייתא מתוספתא (פ"א) כיוצא בזו דקתני מעיין שמימיו מועטין וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואינו מטהר בזוחלין אלא עד מקום שיכול להלך מתחלתו דריבה עליו היינו שעשה בריכה לפניו ונתמלאת מים והכי נמי קתני בתוספתא (פ"ד) מעיין שהוא מושך כנדל וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואין מטהר בזוחלין אלא עד מקום שיכול להלך מתחלתו:

היה עומד. כלומר שאותו מעיין לא היו מימיו זוחלין אלא עומדים:

וריבה עליו. שהרחיק מקום עמידתו:

והמשיכו. מקום הרחבתו עשה זוחלין:

שוה למקוה לטהר באשבורן. ואין מטהר בזוחלין מאחר דעיקר מקום המעיין אינם זוחלין:

משנה ד

משנה זו במסכת פרה פרק שמיני ושם פירשתים:

משנה ה

הזוחלין. כגון נהרות שהן זוחלין כמעיין הן לטהר בכל שהוא ובזחילה:

והנוטפין. **כגון מי גשמים כמקוה הן לטהר באשבורן דוקא ולהצריך ארבעים סאה והיינו טעמא דאבוה דשמואל בפרק במה אשה** (**שבת דף סה.**) **דעביד לבנתיה מקוואות ביומי ניסן שמא ירבו נוטפין על הזוחלין דאין הנוטפין מטהרין בהזחלה**:

שהן כשרין כלומר בזחילה הואיל ונוטפין מועטין ואיצטריך לאשמועינן אפילו במקום שאין כדי טבילה בזוחלין אא"כ נוטפין משלימין להן דאי לא תימא הכי מאי קמ"ל פשיטא דא"כ יפסלו כל הנהרות אפילו למ"ד נהרא מכיפיה מבריך:

נוטפין שעשאן זוחלין. כגון מקוה שפרץ על שפתו ומימיו יוצאין וזוחלין:

סומך אפי' מקל או קנה או זב או זבה. סומכין ביד או ברגל וסותמין מקום יציאת המים ועומדים במקום אחד ונעשין אשבורן ויורד הטמא וטובל:

כל דבר המקבל טומאה. אפי' טהור כיון דמקבל טומאה אין מזחילין בו. כלומר אין מעמיד מקום זחילתן וטעמא דר' יוסי כדתנן במסכת פרה פ"ו (מ"ד) נתן ידו או רגלו או עלי ירקית כדי שיעברו מים לחבית פסולין דדבר המקבל טומאה פוסל ומפרש טעמא בפרק שני דזבחים (דף כה:) דאמר קרא מקוה מים יהיה טהור הוייתן על ידי טהרה תהא ומיהו יתכן דאפילו ר' יהודה דפליג הכא מודה התם דהכא המקוה עשוי ושלם:

משנה ו

גל שנתלש. בפ"ב דחולין (דף לא.) ובסוף פ"ב דחגיגה (דף יט.) מייתי לה ורוצה לדקדק מכאן דחולין לא בעו כוונה ומוקי לה ביושב ומצפה אימתי יתלש הגל וקמ"ל דלא גזרינן אטו חרדלית של גשמים ולא גזרינן נמי אטו כיפין:

טובלין. אדם:

ומטבילין. כלים:

פרסת חמור. והוא הדין פרסת כל בהמה:

המעורבת בבקעה. שנתקבצו בבקעה מי גשמים מ' סאה ופרסה זו מעורבת להן בכשפופרת הנוד:

חרדלית. כמו הרדלית זרם של גשמים היורדים מדליו של הר ואפי' אין מתחלתן ועד סופן כי אם מ' סאה מטבילין בהן לבית שמאי על כרחין קסברי דקטפרס חיבור וקסברי דנוטפין מטהרין בזוחלין ומיהו אפשר שיש אצל חרדלית פרסת בהמה שהמים עומדין לתוכה מחוברת לחרדלית כשפופרת הנוד:

וב"ה אומרים אין מטבילין. דקטפרס אינו חיבור ומיהו מדקתני סיפא ומודים משמע דבזחילה פליגי:

שגודר כלים וטובל בהן. כלומר עושה מחיצה בכלים טמאים כגון בגדים או שאר כלים ובלבד שיעכבו הילוך המים שלא יהו זוחלין:

וטובל במים. שחוץ לכלים:

וכלים שגדר בהן לא הוטבלו. לפי שאין כל הכלים טבולין במים העומדים כי אם צד העליון של צד המים העומדין ולא צד שכלפי מטה בתחתית ההר:

תניא בתוספתא (רפ"ה) גממיות ע"פ המקוה וכן מקום פרסת רגלי בהמה אם היו מעורבין כשפופרת הנוד מטבילין בהן ואם לאו אין מטבילין בהן ר' יהודה אומר הרי הן כעוקת המערה. פי' עוקת המערה דינה מפורש בפרק שאחר זה:

עוד תניא בתוספתא (פ"ד) ואי זו היא חרדלית מי גשמים הבאין מדרון רואין אותן אם יש מתחלתן ועד סופן צירוף מ' סאה מטבילין בהן ואם לאו אין מטבילין בהן דברי ב"ש ב"ה אומרים אין מטבילין בהן עד שיהא לפניו עוגל ארבעי' סאה ומעשה בכובסין שהיו בירושלים שהיו גודרין את הכלים וטובלין בהן והכל מודים בכלים שגדר בהן לא הוטבלו:

פרק ו

משנה א

ומערה. היינו מקוה ובכל מקום ששנינו מקוה דרכו להיות עשוי כמין בור או כמין שיח או כמין מערה ובכמה מקומות במסכת זו פעמים מזכירו בלשון בור ופעמים מזכירו בל' מערה ודינים השנויים כאן במערה נוהגין בכל מקוואות:

כמה שהן. אע"פ שאין נקובין כשפופרת הנוד:

עוקת המערה. היינו שוקת שבסלע שבמערה דתנן לעיל בפרק רביעי (מ"ה)דאינה פוסלת את המקוה דהוא צור שמששת ימי בראשית או שקבעו ולבסוף חקקו ונהי דלאו כלי הוא מ"מ אין נחשב למקוה לטבול בתוכו אלא אם כן נקב כשפופרת הנוד לחבר מימיו למי המקוה שיש בו ארבעים סאה ומיהו אם חקקו ולבסוף קבעו דכלי הוא אע"פ שמחובר למקוה אין טובלין בתוכו כדפרישית בפרקין דלעיל:

שהיא מעמדת את עצמה. שמעמדת מים לעצמה ואין מי המקוה באין עד שם אבל אם אין מעמדת מים לעצמה שלעולם כשיש במקוה ארבעים סאה מתערבין במימיה חשובה כמקוה ומטבילין בה בכל שהוא אף על פי שאין בנקב כשפופרת הנוד:

משנה ב

הרי אלו טהורים. דמטבילין כלי בתוך כלי שיש בפיו כשפופרת הנוד כדאיתא בריש חומר בקדש (דף כב.) ולא חיישינן לחציצה והתם מייתי ברייתא כעין משנה זו דקתני כלים שמלאן כלים והטבילן הרי אלו טהורין ואם לא טבל אין המים מעורבין עד שיהו מעורבין כשפופרת הנוד ומפרש מאי קאמר ה"ק ואם לא צריך להטביל (כו') במים המעורבין כלומר אין מטבילין במים המעורבין כי ההיא דתנן בפירקין דלעיל חריצין ונעיצין ופרסת החמור המעורבין לבקעה עד שיהו מעורבין כשפופר' הנוד:

משנה ג

בזה כ' סאה וכו' המקוואות טהורין. אפי' השאוב שהרי שני הכשרים מתערבין יחד ויש בהם ארבעים סאה מים כשרים וכשמתחבר השאוב להם שהמים צפין על גביהן מחמת

הטובלים הוכשרו מימיו לטבילה ואפי' נתחבר האמצעי לשאוב קודם שנתחבר לכשר לא הוי כג' לוגין מים שאובין שפוסלין את המקוה חסר דהכא נתחבר לכשר קודם שבאו השאובין לתוכו ועוד דאפילו שאוב באמצע אינו נפסל בכך כדקתני:

כמות שהיו. כלומר שהכשרים כשרים להקוות עליהם להשלים ארבעים סאה מים כשרין והשאוב אינו כשר להקוות עליו ואע"פ שמימי השאוב מתערבין עם כל אחד ואחד לא מיפסלי להקוות עליהן דדרך המשכה נתערבו ולא נפלו מן הכלי לכשרים ומה שנתערב ממנו עם כל אחד נתבטל ברוב קודם שירדו למקוה ומים שאובין המתבטלין חוץ למקוה אין פוסלין אותו כדתנן לעיל פרק רביעי גבי מים שאובין ומי גשמים שנתערבו בחצר ובעוקה:

היה שאוב באמצע. מחמת שהשאוב מפסיק בין שנים החיצונים הכשרין אין הכשרין מתערבין זה עם זה:

תניא לעיל בתוספתא (פ"ג) שני מקוואות של עשרים עשרים סאה אחד שאוב ואחד כשר ירדו שנים והשיקום וטבלו בהן אפי' אדומים והלבינום או לבנים והאדימום המקוואות כמות שהיו והטובלים כמות שהיו: פי' והשיקום. דמחמת שירדו הטובלין לתוכן עלו המים וצפו על גביהן:

אפילו אדומים. המים של כשר והלבינום המים של שאוב שהיו לבנים. המקוואות כמות שהיו שהכשר כשר להקוות עליו אע"פ שנתערבו בו מים שאובין דכבר נתבטלו ברוב הכשרין קודם שבאו לתוך המקוה כדפרישית במתניתין:

משנה ד

הספוג והדלי. כשאין בהן שלשת לוגין בעין אלא א"כ תצטרף עמהן המים הדבוקין בהן וכיון שאין השלשת לוגין בעין לא מיקרי נפלו ולא גזור רבנן וכשר להקוות עליו:

משנה ה

בכלי גדול. כגון בר ט' דד' הוי מיעוטו וסגי בנקיבת ארבעה ויש חילוק לר' יהודה בין כלים לעוקה אבל רבנן משוו להו אהדדי:

שק או קופה. לא בעו נקיבה כשפופרת הנוד והא דאמרי' בפ' חומר בקדש (דף כב.) דסל וגרגותני שמלאן כלים והטבילן דטהורין אף לקדש ולא גזרינן שמא יטביל מחטין וצנוריות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד משום דסל וגרגותני שאין בפיו כשפופרת הנוד לאו משום דלבעי שיתערבו המים דרך פיו אלא אפי' אין מתערבין אלא דרך הנקבין שבתוכו בטלין מים שבתוכו אגב מי מקוה כיון דמלא נקבים ואין מחזיק מים כלל וכן מוכח בתר הכי דמחלק בין סל וגרגותני שמלאו כלים למקוה שחלקו בסל וגרגותני שמע

מינה דאיירי במתערבין דרך הנקבים אלה המים הכל מתבטלים וכי חלקו נעשה כשני מקוואות ולחולין דלא גזרינן הוה שרי להטביל בשק וקופה אפילו אין בפיו כשפופרת הנוד ולא הוו כשאר כלים דתנן לעיל בפ' רביעי המניח כלים תחת הצנור דפוסלין את המקוה דהני לא חשיבי מיא דידהו כשאובין:

מעלין אותן כדרכן. אפילו במקו' שיש בו ארבעים סאה מכוונות משום דתנן לקמן בפ"ז (מ"ו) דכר וכסת של עור כיון שהגביה שפתותיהן מן המים המים שבתוכן שאובין כיצד יעשה מטבילן ומעלה אותן דרך שוליהן ובשק ובקופה לא חיישינן דאין פוסלין את המקוה.

תניא בתוספתא (פ"ה) עריבה שהיא מלאה כלים והשיקה למקוה צריכה שפופרת הנוד ובמעיין כלשהוא ר' יהודה אומר משום ב"ש בכלי גדול בארבעה טפחים ובקטן ברובו קומקום שהוא מלא כלים והשיקו למקוה אע"פ שפיו צר כל שהוא כלים שבתוכו טהורין הטהו על צדו עד שיהא בפיו כשפופרת הנוד: פי' ובמעיין כל שהוא אם עריבה זו במעיין סגי בנקב כל שהו: ר' יהודה אומר משום ב"ש ולא משום דב"ה פליגי אלא מב"ש שמעה תדע דבמתני' קתני לה משום סתם דגבי שוקת שבסלע הוא דפליגי ב"ש וב"ה לעיל בסוף פ' ד' ולעיל גבי עוקת המערה דהיינו שוקת שבסלע משמע דמודה ר' יהודה בכשפופרת אלמא כב"ה סבירא ליה ומיהו מצי למימר דסבר לה כב"ש בחדא וכב"ה בחדא: אע"פ שפיו צר כל שהוא כיון דפיו למעלה והמים צפין על גביו הוי חיובא בכל שהוא אבל כשמטהו על צדו אין מתחבר למעלה אלא מן הצד לכך בעי כשפופרת:

משנה ו

גסטרא. שפתותיה למעלה מן המים ואפ"ה כיון דשבר כלי הוא בטלי מימיה אגב מקוה וכשרים להטביל בה כלים:

ע"ג כלי חרס. דאם היתה הגסטרא טמאה ניטמאו מים שבתוכה וטימאו את הכלים אבל אם היו מים צפין ע"ג גסטרא כל שהוא תו לא מקבלי המים טומאה כיון דמחברי ממש:

וידיו טמאות. לפי שנגעו בשפתי תנור ותנור טמא מטמא את הידים ואין מטמא אדם:

אף ידיו טהורות. שאפי' נגעו נטבלו:

תניא בתוספתא (שם) מעין היוצא מן התנור והטביל בו צנון ודלעת אם היו המים צפין על גבן כמלואן הרי אלו טהורין. פי' הטביל לאו דוקא טבילה דמשום טומאה דאין טבילה לאוכלין אלא מלשון (רות ב) וטבלת פתך בחומץ לשון הדחה כלומר הדיחן: הרי אלו טהורין אע"פ שנגע בתנור טמא דמחוברין לא מכשרי עד שיתלשו דהא דמכשרי בפרק קמא דפסחים (דף טז.) היינו כשבחיבורן באו על האוכל ואחר כך נתלשו כשסילק

האוכלין מן המים אבל הכא הרי המים על גב התנור כמלואו של צנון ושל דלעת נמצא דאפי' סלקן משהו מן המים לא קנגעו ביה בתנור:

משנה ז

עירוב מקוואות. מקוה חסר שבצד מקוה שלם א"נ בזה כ' ובזה עשרים ומתערבין המים דרך חריץ או נקב שיעורן לצרף המקוואות ולהכשירן כאילו יש בכל אחד ואחד ארבעים סאה:

כשפופרת הנוד. קנה שנותנין בפי הנוד שיהא שיעור חלל החריץ כעביה וכחללה של שפופרת דהיינו כב' אצבעות חוזרות למקומן מתהפכות בחלל הנקב בריוח והיינו כבית הלל דלעיל בסוף פרק ד' אבל בית שמאי אומרים עד שיפחות רובה ובסוף פ"ק דיבמות (דף טו.) מייתי לה ושם פירשתי דלא תיקשי הא דקיימא לן בפ"ב דגיטין (דף טז.) טופח להטפיח חיבור והכא בעי כשפופרת הנוד ובמסכת טהרות נמי פירשתיה בסוף פ' ח':

כל שיעמוד. בין עפר בין צרורות בין יבחושין אדומין אם עומדין בנקב ממעטין שיעורו:

מבריית המים. כגון יבחושין אדומים בפ"ב דזבחים (דף כב.):

תניא בתוספתא (שם) שתי אצבעות שאמרו בבינונית של כל אדם ולא מארבע בטפח כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ ספק יש בהן כשיעור ספק אין בהן כשיעור ספיקו טמא שכל דבר שעיקרו מן התורה ושיעורו מדברי סופרים ספיקו טמא: פי' ולא מארבע בטפח משום דאמרינן (מנחות דף מא:) דטפח ארבע בגודל שית בזוטרתי חמש באצבע והשתא באצבע היא הבינוני: ושיעורו מדברי סופרים כלומר הלכה למשה מסיני כדאמר בפ"ק דעירובין (דף ד.) ובסוכה (דף ה:) ובפ' בתרא דיומא (דף פ.):

משנה ח

העליון מן התחתון. כגון שני מקוואות בשיפוע של הר העליון אין בו מ' סאה ובתחתון יש בו מ' סאה ויותר מביא סילון ונותן ראשו א' בעליון וראשו א' בתחתון וצריך להעמיק ראשו העליון בתוך המקוה החסר עד שירדו למטה שיהו מושקי' למטה למקוה השלם כחוט השערה להחשב כמקוה אחד וטובל אפילו בעליון ופעמים שלמעלה מגיעים המים עד שפת הסילון ובראשו של מטה מועטים כחוט השערה ולכך נקט מניח ידו תחתיו (דלא) שלא יצאו מים לחוץ כשמתמלא עד שעה שישק (ולכך נקט) הרחוק מן הקרוב חיישינן שמא בא אדם והפסיק השקתו דלא עלתה לו טביל' וקשיא היאך מתחברין ע"י כחוט השערה הא לכל הפחו' אפי' ר' יהודה דמיקל בריש פרק שני דגיטין (דף טז.) טופח להטפיח בעי ולא מסתבר למימר שיהא חד שיעורא וגבי כותל קתני הכא סיפא כשפופרת או כקליפת השום ונראה לפרש דלא איירי הכא בחסר אלא בשלם

אלא שהוא שאוב ומשיקו לכשר להכשירו וסגי בכחוט השערה דהקילו בשאיבה דרבנן כדאמר בפרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף סה:) ושמא מטעם זה לא חיישינן בסילון אפילו יהא קטפרס:

ממלא בכתף. כאן משמע כמו שפירשתי בהנך פירקין דלעיל בכמה דוכתי דמקוה שלם אין מים שאובין פוסלין אותו אפי' רבו על הכשרים:

תניא בתוספתא (שם) מטהרין את המקוה העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב כיצד מביא סילון של עץ ושל עצם ושל זכוכית ומניח ידו תחתון עד שמתמלא מים ומושכו ומשיקו אפי' בכשערה ודיו אם נכפף הסילון כל שהו פסול בד"א בזמן שהיו זה על גבי זה אבל אם היו זה בצד זה מביא סילון של רכובה מכאן וסילו של רכובה מכאן וסילון אחד באמצע ומשיק ויורד וטובל. פירוש ואם נכפף נפסל משום בית קיבול ונעשו שאובין. של רכובה ייחור של אילן כמו רכובה שבגפן:

מכאן כלומר סילון אחד בצד מקוה החסר וסילון אחד בצד מקוה השלם וסילון אחד באמצע אם אין די באלו השנים לחברם ומדנקט רכובה משמע דבזה בצד זה לא חייש לכפוף וצריך לדקדק מאי שנא:

משנה ט

לשתי. מצד זה לצד זה:

לערב. מלמעלה למטה:

נפרצו. היינו מלמעלה בראש הכותל ודווקא כשנסדק או ניקב שהכותל שלם למעלה ואין הנקב רואה את האויר בעי כשפופרת הנוד אבל נפרץ הכותל בראשו והפרצה רואה את האויר עד הרקיע והמים מתחברים שם סגי ברום כקליפת השום ברוחב כשפופרת הנוד ובתוספתא פליג רבן שמעון בן גמליאל וקאמר טפח מלא רוחב הפרצה וצריך לדקדק בדברים דהכא נקט על רום כקליפת השום ולעיל גבי סילון אפי' כשערה ובמס' טהרות (פ"ח מ"ט) תנן ומייתי לה בפרק שני דגיטין דמשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה הא טופח להטפיח חיבור והכל פירשתי בסוף פ' שמיני דטהרות:

משנה י

אביק. פי' בערוך כמו ביב שהמים נמשכין לתוכו ויורדין מן האמבטי לאביק ויש מפרש אביק היא האמה שהמים חמין וקרין נמשכין בה ויורדין אל האמבטי עד כאן בערוך ואביק הוא לשון חקק כי ההוא דהקומץ רבה (דף לג.) ובפ"ק דעירובין (דף יא:) מאי היכר ציר אמר רב יהודה אבקתא חור שבאסקופה שציר הדלת סובב בו ולפי שיטת משנתינו נמשכין לאמבטי מים כשרים לטבילה דלאחר שרחצו בחמין שבמרחץ נכנסין

לאמבטי שאצלו וטובלין בו והאי אביק כלי מתכות הוא ומשוקע באמבטי ויש בו נקב דכשנמאסים מי האמבטי מחמת טבילות פותחין הנקב שבאביק ויוצאין המים שבאמבטי וממשיכין לו מים אחרים נקיים וסותמין הנקב שלא יצאו המים ובזמן שהוא באמצע פסל לפי שכל המים גרורין על גביו כי ההיא דתניא בתוספת' שהבאתי לעיל בפ"ב (רפ"ג) גיסטרא שהיא משוקעת בקרקע בור של גת וירדו גשמים ונתמלאת הרי אלו פסולין מפני שהם גרורים ע"ג כלים ואם הוא מן הצד לא פסל דאין המים גרורין על גביו ואין כאן שאוב אלא מה שבתוכו ושאר המים הוו להו כמקוה כשר סמוך לשאוב ורבנן סברי דאם מקבלת האמבטי רביעית מים כשרים קודם שיגיעו לאביק כאילו מקבלת מ' סאה דמי משום דרביעית שיעור מקוה הוא מדאורייתא למחטין כדאיתא בפ"ק דפסחים (דף יז:) ואמרי' בפרק שני דזבחים (דף כב.) מקוה שיש בו מ' סאה אם קדח בו רביעית מטבילין בו מחטין וצינוריות דמהכשירא דמקוה קא אתו. ר"א ב"ר צדוק סבר דכיון דמקבל האביק (פוסל) כל שהוא [פוסל] כלומר בכל ענין שיהיה בין באמצע בין מן הצד בין מקבלת האמבטי רביעית קודם שיגיעו לאביק בין אינה מקבלת:

תניא בתוספתא (פ"ה) המת במרחץ הקמין טמא המת בקמין המרחץ טמא מפני האביק הנוגע באביק טמא וטהור בעלייתו ר"ש אומר הנוגע באביק טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע. פי' האי מרחץ היינו אמבטי דמתניתין שמימיו כשרין לטבילה וקמין הוא כעין קומקומין שיש בו מים חמין ולוקחין מהם לחמם מימי האמבטי דאין נפסלין במים שאובין כיון דיש בו מ' סאה מים כשרים ואם המת באמבטי נטמאו כל אותן חמין ואם המת בקמין האמבטי טמא מפני האביק כלומר לא שיטמאו מימיו דלא מקבלי טומאה אלא האביק לבדו טמא ומטמא את הנוגע בו בשעת טבילה אע"פ שפינו את המת. וטהור בעלייתו דאע"ג דאדם הנוגע בכלים שנגעו במת בעי הזאה ג' ושביעי כדפרישית בריש אהלות ה"מ בכלים תלושין אבל האי אביק מחובר הוא וגם משמש עם הקרקע שעיקר תשמישו לדבר שאינו מקבל טומאה וטומאה קלה בעלמא אית ביה מדרבנן ותדע דהא ר"ש מטהר לגמרי.

משנה יא

המטהרת שבמרחץ. שקתות המים העשויות במרחץ מכל צדדין ונמשכין בהם מים צוננין ברהטים דלאחר שרחצו בחמין משתטפין בצונן ומטהרין את עצמן ופעמים שהן נקובות זו לזו וגבוהות זו מזו שיש עומדות בגובהו של מרחץ ויש בשיפולו והמים באים מזו לזו דרך הנקבים:

אם יש כנגד הנקב שלשת לוגין פסול. אם אין בו מ' סאה נפסל להקוות עליו אע"פ שהכשר לצד העליון ואין דרך מים לעלות וכל שכן אם הכשר לצד תחתון:
אחד משלש מאות ועשרים. דשלשת לוגין אחד משלש מאות ועשרים בארבעים סאה דאמה על אמה ברום ג' אמות הוא שיעור מקוה המחזיק ארבעים סאה צא וחשוב שיעור הנקב אחד משלש מאות ועשרים של אמה על אמה ברום שלש אמות: אפי' התחתונה מליאה כשרים והעליונה מלאה שאובים שדרך מים לירד אפי' הכי אין שלשת לוגין שאובין שבנקב פוסלין את התחתונה:
שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו. ור"א לטעמיה דמכשר כמו כן בברייתא שהבאתי לעיל בפרק שני גבי גיסטרא שהיא משוקעת בקרקע בור של גת דפסלי רבנן מפני שהן גרורין על גבי כלים ור"א מכשיר שאין המים פוסלין את המקוה עד שיפלו לתוכו:

פרק ז

משנה א

אלו מעלין ולא פוסלין. באידך בבא מפרש כיצד:
אבן הברד כמים. דפוסלין בשלשת לוגין ואין מעלין במקוה חסר קורטוב ונפל לתוכו קורטוב ברד אין משלימין אותו לארבעים סאה להכשירו לטבילה:
תניא בתוספתא (פ"ה) עיגולי שלג המשוקעין במקוה הרי אלו מעלין ור' יהודה אומר אינן מעלין ומודה רבי יהודה שהוא מביא טיט הנרוק בעריבה ומשיק ויורד וטובל. פי' טיט הנרוק נחשב כמים לענין מקוה ואין נחשב כמים להפסל בשאיבה:
נמצאו מעלין. שהשלימוהו ולא פוסלין בשלשת לוגין שאובין דסאה ששת קבין וקב ארבעת לוגין:

משנה ב

מי כבשין ומי שלקות. שנכבשו בהן פירות וירקות או נשלקו והא דתנן במסכת תרומות בסוף פרק י' מי כבשין ומי שלקות של תרומה אסורים לזרים בירושלמי פריך עלה ממתני' דהכא הכא את עביד ליה אוכל והכא את עביד ליה משקה אמר רבי מנא כאן בקשין כאן ברכין כאן באוכל כאן במשקה אמר רבי [יוסי] בר בון אפי' תימא כאן וכאן בקשין כאן וכאן ברכין נותנין טעם לתרומה ואין נותנין טעם במקוה כלומר קשין שנתערבו המים מחמת הכבש והשלק רכין מים בעלמא והא דקאמר כאן באוכל כאן במשקה היינו פירוש דקשין ורכין ור' יוסי בר בון משני דתרומה תלויה בנתינת טעם דאוסר באכילה אבל משום הכי לא נפקי מתורת מים לעניין מקוה:

והתמד עד שלא החמיץ. בספ"ק דחולין (דף כה:) נמי תנינן הכי ואמרינן בגמרא מני מתני' לא רבי יהודה ולא רבנן דתנן המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו פטור ורבי יהודה מחייב מני אי רבנן אע"ג דהחמיץ אי רבי יהודה אע"ג דלא החמיץ ומשני רב נחמן בשהחמיץ מחלוקת ומתני' רבי יהודה ור' אלעזר מסיק דבשלא החמיץ מחלוקת וצריך לדקדק שלא תקשי מסקנא דירושלמי לפי טעמי דהתם:

פעמים מעלין. כדמפרש בשיש בו ארבעים סאה מים כשרים ונתן בו סאה מי פירות ואח"כ נטל ממנו סאה בתערובת מים ומי פירות ביחד דהרי כל הסאה של מי פירות משלים את המקוה ולא נחסר ממנו כי אם אחד מארבעים ואחד לפי חשבון ובסוף פרק הערל (יבמות דף פב.) אמרינן דכשר עד רובו:

פעמים אין מעלין. כדקתני במקוה שיש בו מ' סאה חסר אחת ובו שאר המשקין חלוקין מן המים דאילו מים היו פוסלין ושאר המשקין לא פוסלין ולא מעלין כה"ג אבל בפעמים מעלין אין שאר המשקין חלוקין מן המים דמקוה שיש בו ארבעים סאה שלמים נתן סאה מים שאובין ונטל סאה כשר ואפי' יותר מרובו משא"כ במי פירות:

משנה ג

כשר. דהדחת סלין לא חשיב שינוי מראה:

מי צבע פוסלין אותו בשלשת לוגין. בפ"ק דמכות (דף ג:) פריך מהכא לרב דאמר שלשה לוגין מים שאובין שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו ומשני התם מיא דציבעא מיקרי הכא חמרא מזיגא מיקרי:

ואין פוסלין אותו בשינוי מראה. משום דצבעא לית ביה מששא:

ימתין עד שירדו גשמים. דלמלאות בכתף אי אפשר דבחסר עסקינן דנפסל בשלשת לוגין:

ממלא בכתף. גם כאן משמע דמקוה שלם אין השאובין פוסלין אותו לעולם:

משנה ד

לא יטבול בו. אפילו במקום שמראיו מים אם טבל לא עלתה טבילה:

תניא בתוספתא (פ"ה) מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו לתוכו יין ונשתנו מראיו אינו נפסל בשלשת לוגין ולא עוד אלא אפילו חזרו מראיו לכמות שהיו כשר היו בו מ' סאה ונפל לתוכו יין ונשתנו מראיו חציו הטובל בין במקום המים בין במקום היין כאילו לא טבל נפלו לו שלשת לוגין יין בין במקום היין בין במקום המים כאילו לא נפלו הי' שאוב והשיקו השיק במקו' היין זה וזה לא טהר השיק במקו' המים מקו' המי' טהר מקום היין לא טהר חבית שנשבר' בים הגדול ומראה אותו מקום כמראה אותו היין הטובל

באותו מקום כאילו לא טבל ולא עוד אלא אפילו נפל שם ככר של תרומה טמא. פי' אינו נפסל בשלשת לוגין מים שאובין שנפלו בעוד שנשתנה מראיהן ואפי' חזר אחרי כן למראיו כשר להקוות עליו. כאילו לא טבל שהרי אין במקום המים ארבעים סאה דכולו לא היה אלא ארבעים סאה. נפלו לו ג' לוגין יין שלא שינה מראיהן כאילו לא נפל וטובל בין במקום המים בין במקום היין: היה שאוב. והיה בו שיעור שני מקוואות או שלש. והשיקו למקוה כשר כדי להכשירו לטבילה. השיק במקום היין זה וזה לא טהר אע"פ שיש במקום המים שיעור מקוה דשאובין נינהו ולא סלקא להו השקה שבמקום היין. נפל שם ככר של תרומ' טמא אם היה היין טמא ובפ"ק דמכות (דף ד.) מייתי הך בריי' ולא גרסינן התם ולא עוד אלא גרסינן כן נפל שם ככר ואמר התם מאי וכן מהו דתימא אוקי גברא אחזקיה ה"נ אוקי תרומה אחזקיה קמ"ל עוד אמרינן התם דוקא ים הגדול דקוו וקיימי אבל נהרא בעלמא לא:

משנה ה

הכל הולך אחר המראה. בפ"ק דמכות (שם) אמר רב ג' לוגין מים שאובין שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו ומייתי התם מתני' דהכא ובעי עלה רב פפא רב תני חסר קורטוב ברישא אבל שלשת לוגין לתנא קמא פסלי ואתא ר' יוחנן בן נורי למימר הכל הולך אחר המראה. ורב דאמר כר' יוחנן בן נורי או דלמא רב לא תני חסר קורטוב ברישא ור' יוחנן בן נורי כי פליג אסיפא פליג ורב דאמר לדברי הכל: אף השני טהור דאית ליה גוד אחית כדאמרינן בסוף אין דורשין (חגיגה דף יט.) ופליגי התם אמוראי דאיכא מאן דאמר מחלוקת במעלות דרבנן אבל מטומאה לטהרה דברי הכל השני טמא ואיכא למ"ד מחלוקת מטומאה לטהרה אבל במעלות דרבנן דברי הכל אף השני טהור:

תניא לעיל בתוספתא (פ"ג) שלשה גממיות שבנחל העליונה והתחתונה של עשרים עשרים סאה והאמצעית של מ' סאה ר' יהודה אומר ר' מאיר היה אומר מטבילין בין בתחתונה בין בעליונה ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה וחכמים אומרים בין כך ובין כך אין מטבילין אלא באמצעית שיש בה ארבעים סאה. פירוש ר' מאיר אית ליה גוד אחית וגוד אסיק ור' יהודה גוד אחית אית ליה גוד אסיק לית ליה ורבנן אפי' גוד אחית לית להו ומתני' רבנן היא ובסוף אין דורשין (שם.) מייתי להך ברייתא ולא מייתי מילתא דרבנן ובריש פ"ב דגיטין (דף טז.) משמע טעמא דרבנן דמתניתין משום דטופח להטפיח אינו חיבור:

עוד תניא בתוספתא (פ"ה) מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות וירדו ב' וטבלו זה אחר זה הראשון טהור והשני טמא כיצד הוא עושה עודהו הראשון במים אחד ממלא בכתף ונותן לתוכו וטהור ר' יהודה אומר עודהו רגלו של ראשון במים אחד יורד וטובל וטהור:

משנה ו

סגוס. בגד עב של צמר:

מקצתו נוגע במים טהור. ואין המים המתמצין נחשבין כשאובין כל זמן שלא העלה לגמרי מן המים:

וטהור. המקוה: המים שבתוכו שאובין. וחוזרין ופוסלין את המקוה בשלשת לוגין שהיו בו ארבעים סאה מכוונות ונתחסר שהגביה שפתותיהן מן ומהמים:

תניא בתוסף' (ספ"ה) הטביל בו יורה גדולה הרי זו טמאה מפני שמים מקלחין כיצד הוא עושה מורידה דרך פיה והופכה ומטבילה ומעלה אותה דרך שוליה הקופץ למקוה הרי זה מגונה הטובל פעמים במקוה הרי זה מגונה האומר לחבירו כבוש ידך עלי במקוה הרי זה מגונה ר' יהודה אומר כבוש ידך עליו עד שתצא נפשו. פי' מפני שהמים (מחלקין) ונעשים מים שבתוכה שאובין:

משנה ז

בטיט העבה. שאינו נרוק ואין מטבילין בו שהמים מקדמין לאותן הגומות של כרעי המטה ובמים הוטבלה ואין כאן חציצה דאין חוצץ אלא טיט היון וטיט היוצרים:

שמימיו מרודדין. מלשון וירקעו תרגום ורדידו (שמות לט). שאין המים עמוקים מחמת שהמקוה רחב והמים מתפשטים בכולו ואע"פ שיש בו מ' סאה אין כל גופו מתכסה במים בבת אחת:

וכובש. לצד אחד של מקוה:

אפי' חבילי עצים וקנים כדי שיתפחו המים. כלומר שיעלו כמין תפוח ויהיו עמוקים מצד אחד וטובל בהן ונקט לשון כובש מפני שהעצים והקנים צפין על פני המים וכובש אבנים עליהם כדי שיכנסו במים והא דקתני אפילו חבילי עצים וקנים כלומר לא מבעיא אבנים אלא אפי' חבילי עצים וקנים שהמים ביניהם לא חשיב הפסק ומצטרפין למ' סאה ובלבד שלא יחלקו כל המקוה דא"כ ה"ל כמקוה שחלקו בסל וגורגותני דהטובל שם לא עלתה לו טבילה כדאיתא בריש חומר בקדש (דף כב.) ויש מפרשים מרודדין שמימיו קרקעותיו שאין לו קרקע אחר כגון במקום בצעים שהיורד בו טובע בבוץ אין אדם יכול לטבול שם אלא א"כ הביא חבילי עצים ומטפחין אותן על המים ועומד עליהן וטובל ואין לשון המשנה משמע כן:

היה מוליך ומביא במים. כאדם שמוליך ומביא ידו במים ומתנענעין מי המערה ובאים הגלים על המעלה שהמחט נתונה עליה ולפי שהמחט דק וירא פן יפול במים דרך להטבילו כן וכיון שעבר עליה הגל טהורה:

פרק ח

משנה א

ארץ ישראל טהורה. משום דגזרו טומאה על ארץ העמים תנא א"י טהורה ואפי' עיירות של עובדי כוכבים:

ומקוואותיה טהורין. ולא מחזקינן להו כשאובין דמסתמא בהכשר נעשו:

לבעלי קריין. להתירם בדברי תורה כדאמרי' בפרק מי שמתו (ברכות דף כב.) ואפי' כולן שאובין טהורין:

אפי' נתמלאו בקילון. הדרך שנמשכין בו המים הוי קילון כלומר שמילא בכתף ושפך בקילון ובאו למקוה:

כשרין אף לנדות. אפי' לבעלה דבכרת ולא חיישינן שמא חסרין הוו ונפלו להן מים שאובין ואחר כך נתמלאו דחוץ למפתח אין רגל בני אדם מצוייה:

מפני הכביסה. שיש לומר חסרין היו ונפלו מן הכלים שמכבסים שם:

אבל רחוקין טהורין. דליכא למיחש הכי:

תניא בתוספתא (ריש פ"ו) ארץ הכותים טהורה מקואותיה ומדוריה ושביליה טהורים ארץ העמים טמאה מקוואותיה ומדוריה ושביליה טמאין מקוואות העמים שבחו"ל כשרים לבעלי קריין ופסולין לכל הטמאים ושבא"י חוץ מן הפתח טהורין לכל הטמאין ואין צריך לומר לבעלי קריין ושלפנים מן הפתח פסולין לבעלי קריין וא"צ לומר לכל הטמאים דברי ר"מ ר' יהודה אומר כשרים לבעלי קריין מפני שבעל קרי טובל במ' סאה בכל מקום ושחוץ למפתח כשרין אף לנדות ארשב"ג הלכה אין לי אלא מעשה במערה היתה בגינתו של מוסק אחד ברימון שהיו הכהנים כובשין את הגדר ויורדין וטובלין לתוכה א"ר יהודה מעשה במקוה שבין אושא לשפרעם והיה רבי דוסא מושיב בו ב' תלמידי חכמים כדי שיקוו בו המים מ' סאה שוב מעשה ברום בית ענת שהקוו יותר מאלפים כור ובאו ושאלו את ר' חנינא בן תרדיון ופסל שאני אומר עובדי כוכבים נכנסו וזלפוה בלילה וחזרו ומלאו אותה בקילון ומעשה בר"ג ואונקלוס הגר באשקלון וטבל ר"ג במרחץ ואונקלוס בים אר"ש בן קופסאי עמהן הייתי ולא טבל ר"ג אלא בים. מרחץ שבלניה עובדי כוכבים בזמן שמטהרת שלה פתוחה לרה"ר טהורה לרה"י טמאה מרחץ

שבלני' עובדי כוכבים וישראל נכנס לשחרית ומשיקה אע"פ שזה נכנס וזה יוצא טהורה נעלה או שנתייחדה לרשותו טמאה נמצאת אומר בימים טהורה בלילות טמאה. פי' ארץ הכותים לא יתכן כלל לפרש אלא בעיירות של כותים שבארץ ישראל דאי בחו"ל הא גזרו טומאה על ארץ העמים אפי' בעיירות של ישראל ולאו דוקא דכותים דאפי' דעובדי כוכבים נמי שבארץ ישראל טהורה אלא נקט כותים משום דבעי למתני מדוריה ושביליה ומיהו יתכן לפרק דמיירי בסוסיפתא ודברותיה ואשקלון וחברותיה דאין בהם משום ארץ העמים כדתניא בתוספתא דסוף אהלות ובמקום העובדי כוכבים גזור במקום הכותים לא גזור בירושלמי בריש פרק בתרא דע"ז מפרש שביליה טהורין חזקה שאין בוררין להן שביל אלא מתוך טהרה ומקואותיה טהורין ר"א בר יוסף בשם ר' תנחום בריה דר' חייא דכפר אגרן הדא דאת אמר להאמינו שאינן שאובין הא למידת ארבעים לא דאינון דרשין אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור (ויקרא י״א:ל״ו) מה מעין מטהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא ומשמע משם דשאיבה דאורייתא מדמודו בה כותאי ומיהו י"ל דלעולם לא מודו ומ"מ מטהרין מספק משום דשאיבה דרבנן כדאמר במרובה (דף סז.) ובפ' המוכר את הבית (בבא בתרא דף סה:). מקוואותיה ומדוריה ושביליה טמאין. האי טמאין לא מיירי לענין הכשר טבילה גבי מקוה דלענין דין טבילה מפרש בסוף' אלא לענין טומאה ממש איירי כעין שביל גם כאן מוכח כמו שפירשתי דהא בסוף אהלות תניא דאין מדור בית העמים ובית הפרס בחו"ל אבל לפי מה שפירשתי ניחא דאשקלון יש בה משום מדור העמים כדתניא בתוספתא בסוף אהלות ששאלו לרבי פנחס בן יאיר על אשקלון מהו שנהג בו כארץ העמים כלומר שיהא בה הטומאה כארץ העמים אמר להם כשישהה שם מ' יום כלומר אין בו טומאה אלא א"כ שהא עובד כוכבים במדור מ' יום. הלכה אין לי. לא קבלתי מרבותי אי כר"מ אי כר' יוסי אבל מעשה ראיתי. כובשין את הגדר כדי שיהא נקווים למקום א' ויורדין וטובלים והיינו לפנים מן המפתח ובתוך הגיגה היה והיו טובלים שם בעלי קריין כר' יהודה וכן במקוה שבין אושא לשפרעם שהם תחומי א"י ולפנים מהן המפתח היה. ברום בית ענת האי עובדא סייעתא לר"מ. לרה"י טמאה דברה"י ספיקו טמא: ומשיקה למקוה כשר להכשירה לטבילה אע"פ שזה נכנס אע"פ שעובד כוכבים נכנס ויוצא לא חיישינן שמא הפסיק ההשקה דאימת ישראל עליו וטהורה:

משנה ב

בתחלה טהור. אם היו המים חלוקים או עכורין קודם השתן טהור ואם אחריו מין קרי הוא:

לבנים ונמשכים. טמא דמין קרי הוא:

משנה ג

פולטת שכבת זרע. טעמא דכל הני תנאי מפרשים במס' שבת בפרק אמר רבי עקיבא (שבת דף פו.) ואיכא למ"ד התם שש עונות שלימות בעינן:

תניא בתוספתא (פ"ה) המהרהר בלילה ומצא בשרו חם טמא הרהר ולא חם חם ולא הרהר טהור:

משנה ד

טמאה אם פלטה ביום א' וב' אבל לאחר ג' בעיא הוא במס' שבת בפ' אמר ר"ע (שם:) אי טהורה מישראל או לא וקיימא בתיקו:

וכן בפ' בנות כותים (נדה דף לד:) אמרי' דאפי' טומאה דרבנן ליכא בקריו ודייק ליה מדתני בתוספתא (פ"ו ע"ש) נמצאת אתה אומר שכבת זרע של ישראל טמאה בכל מקום ואפי' במעי עובד כוכבים ושל עובד כוכבים טהורה בכ"מ ואפילו במעי ישראלית חוץ ממי רגלים שבה ומי רגלים דאורייתא לא מטמו שמע מינה דשכבת זרע טהורה לגמרי:

כאילו לא טבלה. ואפילו אזלא בכרעה שמא נשתייר דחיישי' שמא תפלוט כדאמר בפרק יוצא דופן (נדה דף מא:) וי"מ משום חציצה ולא יתכן כלל דהתם מוכח בהדיא דאם הטבילוה במטה ולא נתהפכה מותרת לאכול בתרומה:

ולא הטיל מים. שלא השתין:

לכשטיל מים טמא. שמא נשתייר מן הקרי ויצא עכשיו ובפרק יוצא דופן (נדה דף מג:) פריך מינה לשמואל דאמר כל שכבת זרע שאין כל גופו מרגיש בה אינה מטמא ומשני שאני הכא דרובה בהרגשה וצריך לדקדק שלא יקשה לשמואל מהנך דלעיל דמים עכורין או חלוקין:

בבריא טהור. דיוצא בכח ואין משתייר:

בילד. מפרש בסוף פ"ק דחולין (דף כד:) ילד עד כמה כל שעומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ונועל מנעלו ומשמע אפי' בן פ' שנה:

תניא בתוספתא (שם) כל אלו שאמרו טהורין לחולין וטמאין לתרומה חוץ מן הפולטת שכבת זרע ר' יוסי בר רבי יהודה אומר הפולטת שכבת זרע טהורה לחולין:

משנה ה

טהורה מטומאתה. מטומאת נדה:

אבל טמאה על גב רוקה. שנתלש על המעות קודם שטבלה וטמאה מתורת מגע דרוקה מטמא במגע ובמשא ואפילו בעודן בפיה טמאה היא מידי דהוה אנבילה בקומטו

דמטמא בפ' יוצא דופן (נדה ד' מב:) ובפ"ח (מ"י) דכלים חלק ר' יוסי בדבילה שבפיו בין היפך בין לא היפך ובפונדיון שבפיו קתני לצמאו טמא משום דכי היפך נעקר הרוק ובפונדיון לצמאו מתוך שהפונדיון בפיו מצוי הרוק ואין צמא לשתות ורוק הבא מחמת הפונדיון חשוב משקה ומטמא בידים מסואבות דלגבי הכי קתני לה התם:

נתנה שערה בפיה. ולא באו המים בשערה:

קפצה ידה. הוי חציצה:

קרצה שפתותיה. מלשון כדי לקרוץ בצפורן דפ' בא סימן (נדה דף נב:) שהדביקה שפתותיה ולא נכנסו המים בפיה ונהי דביאת מים לא בעינן בבית הסתרים ראוי לביאת מים בעינן כדאמר בפרק תינוקת (נדה דף סז.) ובפרק קמא דקדושין (דף כה.) וקצת היה נראה דקרצה הוא לשון דוחק שדוחקת שפתותיה ביותר כמו פתחה עיניה ביותר או שעצמה עיניה ביותר דפרק תינוקת (נדה דף סז.):

והטבילן טמאין. כאילו לא הוטבלו דלא באו מים למקום אחיזתו:

ואם הדיח ידיו במים. קודם אחיזתו טהורים לפי שמשקה שעל ידיו מתחבר למי המקוה ואין כאן חציצה:

אינם צריכין שיבאו בהן המים. אבל צריכה אשה להדיח בית קמטיה במים שיהא ראוי לביאת מים כדאמר (רבה) בפ' תינוקת (נדה דף סו:):

תניא בתוספתא (פ"ו) ר"ש שזורי אומר בית הסתרים בנשואה חוצץ בפנויה אינו חוצץ. פי' נשואה מקפדת שלא יהא דבר חוצץ במקום תשמיש א"נ אפילו בשאר בית הסתרים מקפדת שלא תתגנה על בעלה ושפחתו של רבי בפ"ק דקדושין (דף כה.) ובפרק תינוקת (נדה דף סו:) שנמצא עצם בין שיניה שמא נשואה היתה אי נמי אעצם בין שיני' כולי עלמא קפדי:

פרק ט

משנה א

אלו חוצצין באדם. משום דבסיפא קתני אלו חוצצין בכלים תנא גבי טבילת אדם אלו חוצצין באדם וקצת קשה בפרק במה אשה (שבת דף נז.) דמייתי הך משנה וקאמר ת"ר וה"ל למימר תנן התם:

שבראשי הבנות. בריש במה אשה (שם.) אמרי' דאכולהו קאי דבראש חוצצין בצואר אין חוצצין לפי שאין אשה חונקת עצמה:

של צמר ושל שער. בפרק במה אשה (שם) אמרינן מודים חכמים לרבי יהודה בחוטי שער:

משנה ב

קילקי הלב. קילקי וחבק דפרק במה אשה (שבת דף סד.) פירש בערוך כל אשה שאינה חלקה ויש לה שערות כאיש שעיר בבית השחי או בלבו מודלה אל גרונו תמאס מן הזיעה והן מתקלקלין ונעשין כקלקי שפירשנו ואקילקי דבמה אשה פירש בגד עשוי משער של עזים והוא קשה ועשוי להציעו תחת הכרים והכסתות:

לפלוף. צואת העין:

גליד שחוץ למכה. ריר היוצא מן המכה מתייבש ונעשה גליד:

שרף היבש. כגון שרף היוצא מן הפרי ומן האילן:

וגילדי צואה שעל בשרו. כשיש זיעה מרובה על בשרו מתיבשת ונעשית כמין גליד:

והמלמולים. פירש בערוך אדם שידיו מלוכלכות בטיט או בבצק או בזיעה ומולל ידו אחת על חבירתה נעשה על ידו כמין גרגרים של שעורים והעיקר מן וקטפת מלילות (דברים כג):

מרקה. פי' בערוך טיט שמערבין בו דברים אחרים לחזקו כדכתיב (אסתר ב) תמרוקי הנשים והוא שיער של צאן וי"מ טיט מתוקן לעושי כלי חרס שרוי בלובן ביצה לתקן בו כלים שנסדקו ואין מים ממחקו:

יתדות דרכים. מפרש בתוספ' (פ"ז) אלו שמהלכין עליהם בימות הגשמים ואין מתמעכין ושמא כשהן לחין נקראו גץ יוני וכשיבשו נקראין יתדות לפי שהן משופין כיתדות וקשין לבני אדם המהלכים עליהם כדמוכח בסוף מרובה (בבא קמא ד' פא:):

שאין טובלין בהן. כעין מטה שרגליה שוקעת בטיט דלעיל בפ"ז:

ואין מטבילין אותן. אם נטמאו מימיו דלא סלקה השקה במקום הטיט כדתנינן לקמן גבי לגין:

משנה ג

ובית השחי. בחנם תמי' דהוי בכלל בית הסתרים:

ובית הסתרים באיש. דאיש אינו מקפיד אבל אשה מקפדת ודוקא נשואה שלא תתגנה על בעלה כדפרי' בסוף פירקין דלעיל:

משנה ד

ולפלוף שבעין. בפ' תינוקת (נדה ד' סו.) אמר מר עוקבא לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ אימתי נקרא יבש משמתחיל לירק אמר שמואל כחול שבעין אינו חוצץ ע"ג

העין חוצץ ואם עיניה פורחות בין כך ובין כך אינו חוצץ דמתוך שעיניה פורחות אין הכחול מידבק:

כשות של קטן. כי האי גונא תנן בפ"ב דעוקצין (מ"ו) כשות של קישות והנץ שלה טהור ופי' בערוך כשם שיש לקישות כשהן הקושואין קטנים שיש להם כמין שיער קטן כך יש לקטן והוא הכשות לא מטמא ולא מיטמא דלא חשיב יד להכניס טומאה ולהוציא והא דתניא בת"כ בבשר הזב (ויקרא ט"ו:ז') ולא בצואה שעליו ולא בקילקין שעליו ולא בשירים ולא בנזמים ולא בטבעות אע"פ שאין יוצאין יכול שאני מוציא את השיער ואת הצפורן ת"ל (שם) טמא ההוא שיער דמרבינן התם לא דמי כלל לכשות דהכא דאין לו אלא בקטנותו ואינו עיקר שיער ולא חשוב כלל ובמקומינו קורין אותו שיער שוטה:

תניא בתוספתא (פ"ט) ושאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא מטמאין ולא מיטמאין חוץ מקרום שע"ג המכה והאגד שעל גבי המכה והקשקשין שע"ג השבר והשירים והנזמין והקטבלאות והטבעות אוצין חוצצין רפין אין חוצצין ר"ש שזורי אומר בית הסתרים בנשואה חוצץ בפנויה אינו חוצץ סם יבש שעל גבי המכה והכחול שבעין הרי אלו אינן חוצצין הדם והדיו והדבש והחלב ושרף התות ושרף התאנה ושרף השקמה ושרף החרוב יבשין חוצצין לחין אין חוצצין ושאר כל השרפין בין לחין בין יבשין חוצצין מפני שהם שטף לכלוכי פירות והכחול שחוץ לעין הרי אלו חוצצין צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר והמים והבצק שתחת הצפורן אפי' כנגד הבשר הרי אלו חוצצין כשות של גדול שאינו מקפיד עליה והאב' והבשר המדולדלין באדם הרי אלו אינן חוצצין ר' יוחנן בן יוסף אומר צפורן שפרשה רובה הרי זו אינה חוצצת כל החוצצין בכלים חוצצין בנדה ובגר בשעת טבילה ובחולין אינן חוצצין. פי' לא מטמאין שאין מוציאין טומאה אם הוא זב ונגע בהן הטהור. ולא מיטמאין שאין מכניסין טומאה אם הוא טהור ונגע בהן הזב: חוץ מקרום כלומר חוץ מקרום ואגד וקשקשין כל הני אחוץ קיימין שכולם דינן כקרום: השירים מכאן ואילך אייריי בדין חציצה: אוצין דחוקין על הבשר כמו בתר איצצא דפ' חבית במס' שבת (דף קמד.) מלשון (משלי י"ט:ב') אץ ברגלים: שלא כנגד הבשר שהצפורן גדול ועודף על הבשר: בנדה ובגר אית דגרסי בפרה ובעובד כוכבים בטבילת הפרה ובעובד כוכבים שנתגייר. ובחולין אין חוצצין דלא אחמור רבנן בחולין והא דתניא בפ' כל הבשר (חולין דף קו.) דכל דבר החוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת ידים לחולין התם לאכילה והכא לנגיעה דיש חילוק בין אכילה לנגיעה כדאשכחן בסוף אין דורשין (חגיגה דף כ.):

משנה ה

אלו חוצצין. כל הני תלויים בקפידה כדתני סיפא דדבר המקפיד חוצץ וכולהו מדרבנן בין באדם בין בכלים כדא"ר יצחק בפ' תינוקת (נדה דף סז.) דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ רובו ואין מקפיד עליו אינו חוצץ וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד אבל מיעוטו שאינו מקפיד לא גזרו:

נקיים. קפדי עלייהו:

בלוסים. מלוכלכים מלשון עיסה בלוסה דסוף כלל גדול (שבת דף עו:) לא קפיד עלייהו:

איכוף. כמו אוכף:

זקקים. נודות של עור מל' זיקא בין מליא בין חסרא שרי במס' ע"ז בשלהי פ' ר' ישמעאל (עבודה זרה דף ס.):

משנה ו

של בנאים. בסוף אלו קשרים (שבת דף קיד.) אמרינן מאי בנאים אמר רבי יוחנן אלו תלמידי חכמים שעוסקין בבניינו של עולם כל ימיהם וקפדי על רבב שבבגדיהם שלא יהו מן המשניאים כדאמר ר' יוחנן התם כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תיקרי משנאי אלא משניאי לפיכך אפי' בצד אחד חוצץ ולא עלתה לו טבילה אבל עם הארץ אינו מקפיד אלא א"כ יוצא מעבר אל עבר ומהך דייקינן התם דעל המרדעת חוצץ דלעיל היינו משני צדדין דלא תהא מרדעת חשובה מבגדו של עם הארץ ומתני' דווקא בשאינו מוכר רבב דאי מוכר רבב הוא אינו חוצץ כדאמר רבא בסוף פרק דם חטאת (זבחים דף צח:) דם על בגדו חוצץ ואם טבח הוא אינו חוצץ רבב על בגדו חוצץ ואם מוכר רבב הוא אינו חוצץ ומיבעיא ליה התם באדם אחד שהוא טבח ומוכר רבב אחדא ודאי לא קפיד אתרתי קפיד או לא קפיד וקאי בתיקו:

משנה ז

זפתין. זופתי חבית או עושי זפת:

מפסלו אילנות. שנוטל הפסולת אי נמי מלשון (שמות כד) ויפסול שני לוחות אבנים שנוטל כל הענפים כדי שתתעבה הקורה ועבודה היא דאסורה בשביעית כדתנן בפ' ב' דשביעית (מ"ג) מקרסמין ומזרדין ומפסלין עד ראש השנה:

של קייצים. מלקטי קוצים:

כל המקפיד עליו. להעבירו ולהסירו מעליו:

תניא בתוספתא(רפ"ז) טבעת שנתונה בלבינה של טיט טופח והטבילה טהורה ואם היה טיט יון וחביריו כאילו לא טבלה לגין שהוא מלא מים טמאין ונתון על פיו הטיט טופח

אם היו מים שוקעין בטיט והטבילן טהור ואם היה טיט היון וחביריו כאילו לא טבל ור' יוסי מטמא בשל מריקא מפני ששפין בו סידקי כלים ואלו הן יתידות הדרכים אלו שמהלכין עליהם בימות הגשמים והן מתמעכין. על הבגדים מצד אחד אינו חוצץ משני צדדין חוצץ דברי ר' מאיר (רבי יהודה אומר משום רבי ישמעאל של בנאים מצד אחד אף משל בור) גדולה מצד אחד קטנה עד שתהא משני צדדין. הזפת שבכוס ושבצלוחית מתוכו חוצצת מאחוריו אינה חוצצת במה דברים אמורים מבית האומן אבל מבית בעל הבית בין מתוכו בין מאחריו הרי זו חוצצת בתמחוי ובקערה בין מתוכן בין מאחוריהן בין מבית האומן ובין מבית בעל הבית הרי זו חוצצת המור והקומוס בין בכוס בין בצלוחית בין בקערה בין בתמחוי בין מתוכן בין מאחוריהן בין מבית האומן ובין מבית בעל הבית הרי אלו חוצצין על הסנדל מתוכן למעלה חוצץ למטה אינו חוצץ ועל הספסל מלמעלה ומן הצדדין חוצץ ומלמטה אינו חוצץ לכלוכי צואה שבכסא ובקתדראות והמכובשין בין מתוכן בין מאחוריהן בין מלמטן בין מן הצדדין הרי אלו חוצצין על מטות של בעל הבית רבי עקיבא אומר על הגשיש החיצון חוצץ על הפנימי אינו חוצץ ועל המטפחות של מפסלי אילנות ר' עקיבא אומר [אף] על חלוקן רבי שמעון אומר אף של שמנים כיוצא בהן לכלוכי שמרים שבכוס ושבצלוחית והמוך שבשירים ושבזוג והטיט והבצק שעל ידי קורדום ושעל ידי המגריפה הרי אלו אינן חוצצין הגלידו הרי אלו חוצצין. פי' וחביריו דתנן בריש פירקין. לגין של עץ טהור. הלגין והמים. מתמעכין. אית דגרסי מתמעטין כלומר מתמעטין בימות הקיץ. גדולה מצד אחד. ומתני' בשל בור קטנה. על הסנדל מתוכו למעלה באפנתא עור שעל גבי הרגל. למטה. בגילדא דהוא עור שתחת כף הרגל שדורס עליו. ובקתדראות אית דגרסי ובקדרות: והמכובשים היינו ששחרוריתם יבש עליהן כדקתני מתני' לא יטביל הקומקמוס בפחמים אלא אם כן שפשף. גשיש החיצון. הוא הלבן החיצון דקפיד עליה טפי אבל על הפנימי לא קפיד. והמוך שבשיר. כשהתכשיט חלול משימין שם מוך. הגלידו יבשו:

פרק י

משנה א

כל ידות הכלים. כגון יד הקורדום וכיוצא בהן שהכניסם בברזל בעקום שלא כדרכן:
לא מרקן. שלא גמר הכנסתן מן לשון ומירק אחר שחיטה על ידו ביומא בפרק אמר להם הממונה (יומא דף לב:):
או שמרקן. שגמר הכנסתן ונשברו:

כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל. אין לפרש מפני שהמים נשאבין לתוכו דהא תינח במקוה שאין בו כי אם ארבעים סאה מכוונות אבל מקוה שמימיו מרובין מאי נפקא ליה מינה הרי אחרי כן כשהכניסו כולו במים מים שבתוכו מושקין למי המקוה ועלתה לו טבילה אלא היינו טעמא משום דכל כלי שבתחלת הכנסתו במים כופהו על פיו אין המים נכנסין לתוכו לעולם אפי' מכניסו כולו:

בלא הזיבורית. אית דגרסי בלא הזיברין ופי' בערוך שלא הטביל בית ידו וקשה לפירושו דמאי עד שיטנו על צדו ושמא צרות הם ואין המים באין בהן בזמן שיושב כדרכו עד שיטנו וכן כל הני דמתני' כולהו טעמא כדי שיבאו המים בכולם:

תניא בתוספתא (פ"ז) כל ידות הכלים שהכניסן כדרכן הרי אלו אין חוצצין נתן הזפת והשעוה בין במקום הנקב בין במקום הנצוק הרי אלו אין חוצצין הכניסן שלא כדרכן הרי אלו חוצצין נתן הזפת והשעוה בין במקום הנקב בין במקום הנצוק הרי אלו חוצצין: כל ידות הכלים שנשתברו כגון יד המגל והסכין אם משמשין מעין מלאכתן ראשונה אין חוצצין ואם לאו חוצצין מגל שנשברה ידה מן הסיטה ולפנים אינה חוצצת מפני שהיא כבית הסתרים מן הסיטה ולחוץ אם משמשת מעין מלאכתו ראשונה אינה חוצצת ואם לאו חוצצת סירגה בגמי או במשיחה הרי זו חוצצת שירפה בשרף הרי זו אינה חוצצת. פי' בין במקום הנקב שדרך אומנין למלאותו. בין במקום הנצוק מלשון (שמות לז) ויצוק לו שדרך אומנים משימין על היד כמין טבעת ותחתיה זפת ושעוה להדביקה היטב: מן הסיטה ולפנים כך כתוב בספרים ושמא משפה ולפנים הוא: סירגה כמו (חולין דף קכה:) סירגי החלונות: שירפה דבקה בשרף:

משנה ב

צריכין שיבואו בהן מים. לתוכן שדרך כר וכסת של עור להכניס ולהוציא מה שבתוכן:

כסת עגולה. פי' בערוך שעושין השרים תחת מראשותיהן:

אמום. שעושין בו מנעל ורגילין היו לעשותו של עור וממלאין אותו בשיער או במוכין:

והקמיע. של כתב או של עיקרין ומחופה בעור:

ותפלה. תפילין של יד ושל ראש כל הני אין דרך להוציא מה שבתוכן:

משנה ג

קשרי העני. קשרים שבבגד העני אין צריך להתירם בשעת טבילה:

והנימין. קשרי הנימין כמו נימי הסדין דפרק תשיעי דכלים שתולין חוטין בסדין לנוי:

וחבט של סנדל. אזנים שיש לרצועות של סנדל וא"צ להתיר הקשר:

בזמן שהיא חוצה. פי' בערוך חוצצת המים להכניס לתוכה ואין הטעם תלוי בכך אלא מחמת שקשור בחוזק וראוי להתקיים כך א"צ להתירו בשעת טבילה והוא קשר של תפילין של ראש שאנו קורין דל"ת וחוצה כמו אוצה והוא לשון דוחק:
ושל זרוע. קשר של תפלה של יד וזימנין דמיהדק הקשר כל כך שאין הרצועה עולה ויורדת דרך הקשר שראשה אחד קשור סביב הרצועה:
ואזני החמת ואזני התורמל. יש בהן קשרים שהרצועה קשורה בהן. תורמל. כמו תרמילו והוא ילקוט דקרא:

משנה ד

הקשר שבפקרסים שבכתף. לבוש התחתון הוא כדתניא בדרך ארץ הנכנס למרחץ כיצד יעשה חולץ מנעליו ומסלק כובעו וטליתו ומתיר חגורו ופושט חלוקו ואח"כ מתיר אפקרסותו התחתונה וכשיוצא ללבוש מניח אפקריסו התחתונה ולובש חלוקו ואותו אפקריס פתוח בכתיפו וכשלובשו קושרו כדקתני בשעת הפשט דמתיר אפקריסו:
למתח. מלשון (ישעיהו מ׳:כ״ב) וימתחם כאהל לשבת:
ושניצן של סנדל. יש לו רצועות שקושרו בהן כדאמרינן בפרק מצות חליצה (יבמות דף קב.) דחולץ בסנדל דאית ליה שנצי:
שיבעבעו. **כשמטבל אדם בגד במים עושה הבגד כמין אבעבועין**:
תניא בתוספתא (רפ"ח) כופת ידיו ורגליו ויושב לו באמת המים אם נכנסו המים דרך כלי טהור ואם לאו טמא היו רגליו מלאים אבק וירד וטבל במקוה שיש בו ארבעים סאה טמא שיפשף או שטבל בחמין טהור קומקום שהוא מלא פחמין והטבילו טמא שפשפשו או שהטבילו בחמין טהור הסלים של בד ושל גת אוצין צריך לחטט ורפין צריך לנער קשרי פונדא ופסיקיא וקשרי סנדל ומנעל וקשרי מפתחי חלוק של אשה הרי אלו חוצצין קשרי נימי פונדא ופסיקיא וקשרי רצועות מנעל וסנדל והקשר שבאפקריסין שבכתף וסדין שקושר את נימיו הרי אלו חוצצין נתקשרו מאליהן אינם חוצצין קשרי עני שמקפיד עליהן ושל בעל הבית הרי אלו חוצצין ושל בעל הבית שאין מקפיד עליהן ושבעני הרי אלו אין חוצצין. פירוש כופת מלשון כפות ידיו ורגליו. או שטבל בחמין כגון חמי טבריא והחמין מעבירין את הליכלוך כאילו שפשף: אוצין. שמלאין חרצנים ופסולת של זיתים בדוחק צריך לחטט ולהוציא כל הפסולת ואי לא חייץ. רפין צריך לנער מלשון נוער את הכסוי בפרק במה טומנין (שבת דף מט.): קשרי פונדא. ברישא קתני קשרי פונדא עצמה ופסיקיא עצמה ובסיפא קתני קשרי הנימין. קשרי עני בסתמא לא קפיד ובעל הבית מסתמא קפיד:

משנה ה

מטביל עד מקום המדה. כדמפרש בפ' בהמה המקשה (חולין עב:) דכל העומד ליחתך כחתוך דמי ודבר תימה הוא דמכל מקום ליהוי חציצה למקום חתך ואין לומר דאיירי בידות של חוליות דהא מדקאמר רבי טרפון עד שיטביל כל הטבעת מכלל דלתנא קמא סגי בחצי טבעת ואין לומר דהוי כבית הסתרים דלא בעי ביאת מים דמ"מ ראוי לביאת מים בעינן כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף כה.) ובפ' תינוקות (נדה דף סו:) ומיהו לעיל גבי מגל בתוספתא משמע דאבית הסתרים דכלי לא חיישינן בחציצה כלל:

משנה ו

חמין בצונן. ב"ש גזרי דילמא חייס עלייהו ולא נגעי בהדדי וב"ה לא גזרי:

מלא משקין. כגון יין ושמן ומי פירות כל משקים חוץ ממים:

כאילו לא טבל. משום דחייצי ובשלא נשתנו מראיהן שלא נתבטלו במים ובפ' כל הזבחים שנתערבו (זבחים דף עח:) גרסינן כלי שהוא מלא רוקין ונקט מלא משום סיפא דמי רגלים אפילו מלא טהור ולא בעי ביטול דסלקא להו השקה אבל רוקין אפי' ברוב מים לא בטלי וחייצי לפי שהם עבים:

מלא מי רגלים רואין אותן כאילו הן מים. כך היא הגירסא ברוב הספרים בזבחים דמי רגלים מין מים הן וכיון שעברו מי מקוה על פיו נעשו חיבור להן וטהר ואע"פ שמראיהן חלוק קצת אפ"ה לא בעי רובא לבטולי אלא רואין אותן כאילו הן מים וקשה דאמרי' התם מאן שמעת ליה דאית ליה רואין רבי יהודה מה ענין זה להנהו רואין דהתם דהכא כולי עלמא מודו דמי רגלים מים גמורין הן ועוד דלרבי יהודה מהכא תיקשי ליה רישא לסיפא דמי חטאת ונראה דגרס מי רגלים רואין אותן כאילו הן יין וכן מוכח בתוס' דטהרות פ' דם טמא דקתני מי רגלים שנתערבו ביין רואין אותן כאילו הן מים נתערבו במים רואין אותן כאילו הן יין במים לא בטל מראיהן טהורים ואם לאו טמאין וקשיא דזבחים אמתני' דהתם קאי דקאמר רבי יהודה אין דם מבטל דם וכולה סוגיא פרשנו במקומה:

עד שירבו המים של מקוה על מי חטאת. משהו הואיל ואב הטומאה הן וחשיבי משום קדושתייהו לא בטלי אלא ברובה ומיהו לא יתכן פי' זה אם מיירי במים שאינן מקודשין ובפרק בתרא דפרה דקדקנו אפי' אין בו אלא רביעית מכל משקין חוץ ממים:

תניא בתוספתא [פ"ח] כלי שהוא מלא יין והטבילו אם בטל מראיו טהור ואם לאו טמא מלא יין לבן וחלב אם רבו עליו טהור ואם לאו טמא רבי יהודה אומר רואין אותו כאילו הוא יין אדום במים אם בטלו מראיו טהור ואם לאו טמא רבי יוסי אומר שמעתי שאפי' כלי המחזיק כור ואין בו אלא רביעית כאילו לא טבל:

משנה ז

כל האוכלין מצטרפין. משנה היא במעילה בפ' קדשי מזבח (מעילה דף יז.) ואגב זה חומר בשותה משקין טמאין דסיפא תנייה הכא:

שעשה בו שאר משקין לפסול את הגווייה כמים. ואין שאר משקין פוסלין את המקוה בשלשת לוגין כמים:

תניא בתוספתא (שם) כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגווייה בכחצי פרס בתוך כדי אכילת פרס אכל וחזר ואכל אם יש מתחלת אכילה ראשונה ועד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין ואין מחייבין להיות אוכל פחות מכשיעור לירד ולטבול אלא אוכל כשיעור יורד וטובל אכל פחות מכשיעור וירד וטבל באמצע טמא התירו למעוברת שתהא טועמת דבר מועט מפני סכנת נפשות וכמה הוא פרס שני ביצים חסר קימעא דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר שתי ביצים שוחקות שיער רבי שתי ביצים ועוד כל המשקין מצטרפין לפסול את הגוף בשותה רביעית בתוך כדי אכילת פרס שתה וחזר ושתה אם יש מתחלת שתייה ראשונה ועד סוף שתייה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין ואין מחייבין אותו להיות שותה פחות מכשיעור ויורד וטובל שתה פחות מכשיעור וירד וטבל באמצע טמא התירו למגעת טמא מת שתהא מניקה את בנה וטהור: פי' וירד וטבל באמצע. שאכל חצי שיעור קודם טבילה וחצי שיעור לאחר טבילה הכל בכדי אכילת פרס טמא אע"פ שטבל באמצע וכל ברייתא זו שנוייה בכריתות בפרק אמרו לו (כריתות דף יג.) ושם מפרשה הגמרא ושנוייה שם בסיגנון אחר דהכא קתני ואין מחייבין להיות אוכל פחות מכשיעור לירד ולטבול ובעי התם מאי קאמר אמר רב יהודה ה"ק אכל פחות מכשיעור לא התירו לו לירד ולטבול שאם ירד וטבל ועלה והשלימו מצטרף ואתי למימר אהניא ליה טבילה קמייתא ואין יודע שאין טבילה אלא באחרונה ולשון אין מחייבין דקתני קשה דאי איכא איסורא לא הוה ליה למתני אין מחייבין: מפני הסכנה. התם פריך אפי' טובא נמי ומשני הכי קאמר התירו לה למעוברת לאכול פחות מכשיעור אפי' טובא מפני הסכנה וצריך לדקדק היכן מצינו שיהא אסור לפסול גופו דקתני התירו מפני הסכנה דהא דאסמכינן לה בפרק בתרא דיומא (דף פ:) דכתיב אל תטמאו בהם ונטמאתם בם היינו שאם אכל אוכלים טמאים דנפסל גופו מלאכול בתרומה אבל לא מצינו שהוזהרו ישראל על הטומאה לא מדאורייתא ולא מדרבנן ואף הכהנים מותרין ליגע בשרץ ונבילה כדאמרינן בפ"ק דראש השנה (דף טז:) וצריך לומר דהכא אייירי דהתירו לה אע"ג דאכלה בתר הכי תרומות וטהרות בלא טבילה דחשובה כטהורה: שתי ביצים ועוד. בפרק כיצד

משתתפין (עירובין דף פג.) אמרינן כמה ועוד אחד מעשרים בביצה: ובנה טהור. מסקנא דפרק אמרו לו (כריתות ד' יג:) משום דהוי ספק ספיקא שמא לא ינק כשיעור ואפילו ינק שמא לא ינק בכדי אכילת פרס אבל משום דחלב הוי אוכל ולא הוכשר לא מצינו למימר דהא איתכשר בטיפה המלוכלכת על פי הדד:

משנה ח

שתה משקין. כגון יין וחלב וכל משקין חוץ ממים:

שאינן טהורין בגוף. שלא עלתה להם טבילה בטבילת הגוף דאוכלין ומשקין חוץ ממים אין להם טהרה במקוה אבל שתה מים טמאין וטבל טהורין בגוף לפי שיש להם טהרה במקוה על ידי השקה:

הרי היא כמו שהיתה. מהכא דייקינן בפרק בהמה המקשה (חולין דף עא:) דטהרה בלועה אינה מיטמאה ומסיפא דבלע טבעת טמאה דייקינן דטומאה בלועה אינה מטמאה ונפקא לן התם טומאה בלועה מקרא וטהרה בלועה מק"ו:

בזמן שנראה חוצץ. ולא עלתה לו טבילה אבל אם אינו נראה טובל וטהור ולא דמי לבית הסתרים דבעינן ראוי לביאת מים:

תניא בתוספתא (פ"ח) בלע כזית מן המת ונכנס לבית הבית טהור שכל הבלועין באדם ובבהמה בחיה ובעופות טהורין נסרח או שיצא מלמטה טהור שתה מים טמאין והקיאן טמאין מפני שנטמאו בו ביציאתן טבל או שנסרחו או שיצאו מלמטה טהורין שתה שאר משקין אע"פ שטבל והקיאן טמאין לפי שלא נטהרו בגוף נסרחו או שיצאו מלמטה טהורין פרה ששתתה מים טמאים והקיאתן טמאין מפני שאינן טהורין בגוף נסרחו או שיצאו מלמטה טהורין שתתה משקין טמאין והקיאתן טמאין מפני שאינן טהורין בגוף נסרחו או שיצאו מלמטה טהורין הנכנס לו חץ בירכו רבי אומר אינו חוצץ וחכמים אומרים הרי זה חוצץ במה דברים אמורים בשל מתכת אבל בשל עץ הרי זה חוצץ ואם קרם עליו העור מלמעלה הכל מודים שאינו חוצץ שכל הבלועין באדם ובבהמה בחיה ובעופות טהורין נכנסו צרורות או קיסמין בסדקי רגליו מלמטה רבי יעקב אומר אינו חוצץ מפני שהוא כבית הסתרים איספלנית מלוגמא ורטייה שעל בית הסתרים ר' אומר חוצץ רבי יוסי בר רבי יהודה אומר אינו חוצץ העושה קילקי בראשו רבי אומר חוצץ רבי יוסי בר רבי יהודה אומר אינו חוצץ היתה בו שערה אחת חוץ למכה וראשה מדובק במכה או שהיו שתי שערות וראשו מדובק בפיו או בצואה הרי אלו חוצצות היו בו שתי שערות בריסי עיניו מלמטה וניקבו והוציאן בריסי עיניו מלמעלה הרי זה היה מעשה ונמנו עליו חמשה זקנים בלוד וטמאוהו פרה ששתתה מי חטאת ושחטה בתוך מעת

לעת זה היה מעשה והיה רבי יוסי הגלילי מטהר ורבי עקיבא מטמא סייע רבי טרפון את רבי יוסי הגלילי סייע ר' שמעון בן ננס את ר"ע סילק ר' שמעון בן ננס את רבי טרפון סילק ר"ע את רבי יוסי הגלילי אחר זמן מצא לו תשובה אמר לו מה אני לחזור אמר לו לא לכל אדם אלא לך שאתה הוא יוסי הגלילי אמר לו הרי הוא אומר (במדבר יט) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה חטאת היא כשהן שמורין למי נדה ולא כששתתה פרה זה היה מעשה ונמנו עליה שלשים ושנים זקנים בלוד וטהרוה באותה שעה קרא רבי טרפון המקרא הזה (דניאל ח) ראיתי את האיל מנגח ימה וצפונה ונגבה וכל חיות לא יעמדו לפניו ואין מציל מידו ועשה כרצונו והגדיל זה ר"ע ואני הייתי מבין והנה צפיר עזים בא מן המערב על פני כל הארץ ואין נוגע בארץ והצפיר קרן חזות בין עיניו (שם) זה ר"י הגלילי ותשובתו ויבא עד האיל בעל הקרנים אשר ראיתי עומד לפני האובל וירץ אליו בחמת כחו וראיתיו מגיע אצל האיל ויתמרמר אליו ויך את האיל וישבר את שתי קרניו (שם) זה ר"ע ושמעון בן ננס ולא היה כח לאיל לעמוד לפניו זה ר"ע וישליכהו ארצה וירמסהו (שם) זה רבי יוסי הגלילי ולא היה מציל [לאיל] מידו (שם) אלו שלשים ושנים זקנים בלוד שטהרוהו. פי' בשל מתכת עיילי ביה מיא טפי משל עץ שאינו נדבק כל כך עם הבשר א"נ בשל מתכת איכא סכנה טפי כשמוציאו ודבר שאינו מקפיד אינו חוצץ. שכל הבלועין לענין טומאה בלועה קאמר דלא מטמאה כדקתני מתני' ואתא למימר דלכך אינו חוצץ דכי היכי דלענין טומאה בטל אגב גופו כשקרם העור מלמעלה ותו לא מטמא ולא מיטמא לענין חציצה נמי בטל אגב גופו וא"ת והא בפרק בהמה המקשה (חולין דף עא:) ילפינן בלועה דלמטה מק"ו ומה למעלה שאינו עושה עיכול מציל למטה שהוא עושה עיכול אינו דין שיציל משמע דאי לאו ק"ו לא הוה ילפינן וא"כ חץ בירכו דליכא עיכול אין כאן ק"ו ומנא לן דמציל וי"ל דאיכא ק"ו אחר ומה בלוע שסופו לצאת מציל בלוע שאין סופו לצאת אינו דין שיציל והאי טעמא דסופו לצאת חשיב התם עיקר טעם:

מפני שהוא כבית הסתרים. בכמה מקומות משנה ובריייתא משמע דלא חיישינן לדבר חוצץ בבית הסתרים כדקתני הכא ולעיל בפ' תשיעי (מ"ג) דתנן ואלו שאין חוצצין וקא חשיב בית הסתרים ובתוספתא (פ"ו) קתני דבית הסתרים דפנויה אינו חוצץ ובית הסתרים דמגל דתוספתא כולהו לא משום דלא בעינן ביאת מים דהא מקום הראוי לביאת מים בעינן כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כה.) ובפ"י דנדה (דף סו:) אלא משום דלא קפדי אחציצה דבית הסתרים תדע מדמחלק בין איש ואשה בין פנויה לנשואה וטעמא כדפרישית לעיל בסוף פ"ח דנשואה קפדה אפי' אבית הסתרים שלא תתגנה על בעלה

וקורצת שפתותיה דתנן לעיל בפ"ח (מ"ה) לאו דבית הסתרים בעי ראוי לביאת מים דבקריצת שפתים לא שייכא קפידא באשה טפי מבאיש ובנשואה טפי מפנויה אלא כדפרישית שם שדוחקת שפתיה ביותר ומתכסה הבשר החיצון:

העושה קילקי בראשו. ומתני' דקילקי הראש פרק תשיעי רבי היא:

פרה ששתתה מי חטאת. בפ"ק דפסחים (דף יז:) קאמר ר' יהודה בטלו במעיין ומפרש טעמא משום דהוה ליה משקה סרוח ואיצטריך ליה ההוא טעמא משום טומאה קלה אבל להזאה מיפסלי דהכי דריש לה מדכתיב למשמרת למי נדה כשהן שמורין למי נדה ולא כששתתן פרה ומשמע שהוא עיקר טעמא ולא אסמכתא שהחזיר רבי יוסי הגלילי את רבי עקיבא מדבריו מכח זה ונמנו עליו וטהרוהו: